

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”
ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ПО РОМАНИСТИКА И ГЕРМАНИСТИКА

РАЙНА ВАСИЛЕВА ТАНЧЕВА

LA SUFIJACIÓN NOMINAL EN ESPAÑOL Y EN BÚLGARO
(análisis y comparación sincrónica)

НОМИНАЛНАТА СУФИКСАЦИЯ
В ИСПАНСКИЯ И БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК
(анализ и съпоставка)

АВТОРЕФЕРАТ
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
ПО СПЕЦИАЛНОСТ „СЪВРЕМЕНЕН ИСПАНСКИ ЕЗИК”

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

ПРОФ. Д.Ф.Н. ИВАН ВЪЛЧЕВ КЪНЧЕВ

ПЛОВДИВ

2019

Дисертационният труд „La sufijación nominal en español y en búlgaro (análisis y comparación sincrónica) / Номиналната суфиксация в испанския и българския език (анализ и съпоставка)” е обсъден и предложен за публична защита на заседание на Катедрата по романистика и германистика при Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” на 16.04.2019 г.

Дисертационният труд съдържа 226 стандартни компютърни страници и се състои от увод, изложение в четири глави, заключение и библиография, разделена на две части: научна литература и речници.

Научно жури:

Рецензенти:

Проф. д.ф.н. Евгения Тодорова Вучева-Йорданова

Проф. д-р Людмила Борисова Илиева-Сивкова

Автори на становища:

Проф. д.ф.н. Иван Вълчев Кънчев

Доц. д-р Веселка Ангелова Ненкова

Доц. д-р Стефка Василева Кожухарова

Резервни членове:

Доц. д-р Мая Николова Тименова-Коен

Доц. д-р Весела Петрова Чергова

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 08.07.2019 г. от 12:00 часа в Зала „Компас” на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”, Ректорат, ул. „Цар Асен” № 24.

Материалите по защитата са на разположение в Университетската библиотека, Ректорат, ул. „Цар Асен” № 24.

Съдържание на дисертацията:

Увод	6
------------	---

I. ПЪРВА ГЛАВА: ОБЩА РАМКА

1. Въведение във функционалното изследване на лексиката	10
1.1. Мястото на словообразуването в системата на езика	10
1.2. Исторически език и функционален език.....	18
1.3. Реч, норма, система и езиков тип	19
1.4. Функционални аспекти на значението: перспективата на Косериу	20
1.5. Синхрония и/или диахрония?	23
2. Лексематичното съществително	26
2.1. Лексематичното съществително като статична граматична категория	26
2.2. Формални аспекти на съществителното.....	27
2.3. Функционални аспекти на съществителното	28
3. Суфиксация	28
3.1. Суфиксацията като словообразователен способ	28
3.2. Суфикс: определение, значение, особености	29
3.3. Класификации на суфиксите	33
3.4. Проблемът с интерфикса	36
3.5. Аломорфия	41
4. Структура и значение на производните съществителни имена	43
4.1. Формална структура на образуваните чрез суфиксация съществителни имена.....	43
4.2. Словообразователно значение и езикова компетентност	49
5. Словообразователна продуктивност	50
6. Основни морфонологични редувания	52

II. ВТОРА ГЛАВА: НЕОЦЕНЪЧНА НОМИНАЛНА СУФИКСАЦИЯ

1. Имена на лица (nomina agentis)	56
1.1. Nomina masculinativa	58
1.2. Nomina feminativa	69

1.3. Жителски имена (gentilicios)	80
2. Имена за качества, свойства и признаци (nomina qualitatis)	87
3. Имена за действия (nomina actionis)	99
4. Названия на обект и резултат от действието (nomina resultativa)	114
5. Названия на оръдия на действието (nomina instrumenti)	119
6. Названия на места (nomina loci)	127
7. Имена със събирателно значение (nomina collectiva)	135

III. ТРЕТА ГЛАВА: ОЦЕНЪЧНА НОМИНАЛНА СУФИКСАЦИЯ

1. Семантични и функционални аспекти на оценъчните суфикси	142
2. Образуване на умалителни съществителни имена	145
3. Образуване на увеличителни съществителни имена	157
4. Образуване на пейоративни съществителни имена	162

IV. ЧЕТВЪРТА ГЛАВА: ПОЛЗИ, ПРИЛОЖИМОСТ, ПРАКТИКА

1. Ползи и приложимост на изследването в чуждоезиковото обучение	170
2. Практически упражнения върху номинална суфиксация	173
3. Обобщаваща таблица на испанските неоценъчни суфикси	184
4. Обобщаваща таблица на испанските оценъчни суфикси	190
5. Обобщаваща таблица на българските неоценъчни суфикси	192
6. Обобщаваща таблица на българските оценъчни суфикси	197

<i>Резюме и заключения</i>	199
----------------------------------	-----

<i>Библиография</i>	214
---------------------------	-----

<i>Речници</i>	226
----------------------	-----

Настоящият дисертационен труд е посветен на анализа и съпоставката на различните класове производни съществителни имена в испанския и българския език, образувани с помощта на суфиксацията — най-продуктивният и едновременно с това най-сложният словообразователен способ заради своите фонологични, морфологични и семантични отражения в думата.

Актуалността на избраната тема се обуславя от факта, че въпреки повишения интерес към словообразуването през последните години, както в Испания, така и в България, все още липсват разработки, които сравнително да изследват словотворческите особености на двата езика.

Основната цел, която си поставяме в работата, е да установим типологичните сходства и различия между испанския и българския език в рамките на различните класове съществителни имена, образувани чрез суфиксация, следвайки формални, семантични и функционални критерии. В този смисъл в работата се защитава **хипотезата**, че познаването на използваните от двата езика словообразователни модели — представени като съвкупност от аналогии и опозиции, спомага за по-лесното усвояване на лексиката и на правилата за номинално словообразуване на чуждия език, както и за изграждане на интуитивно лингвистично усещане към него.

За постигане на формулираната цел, в изследването се поставят за решаване следните конкретни **задачи**:

1. Подробен и изчерпателен анализ на отделните суфикси, организирани в аломорфни серии — със собствено и постоянно значение за всяка серия, и разпределени в съответните класове производни съществителни имена.

2. Изясняване на дистрибутивната функция на словообразователните форманти и определяне на зависимостите и отношенията, в които те влизат с произвеждащата основа в рамките на деривационния процес.

3. Извеждане на основните словообразователни модели, с които си служат двата съпоставяни езика.

4. Обосноваване на ползите от изследването и неговото приложение в часовете по испански език като средство за улесняване усвояването на лексиката чрез търсене и предлагане на евристични методи на обучение.

Така поставените задачи позволяват да се представи една детайлна картина на използваните от двата анализирани езика задпоставени факултативни морфемии и на значенията, които те обикновено внасят в производната дума, както и да се дефинират основните правила, определящи образуването на именната система в испанския и българския език.

В работата анализираме общо 94 испански и 85 български суфикса, като словообразователната динамика е илюстрирана чрез стотици производни структури, извлечени от литературни и публицистични текстове, от речници, от научни изследвания във връзка със словообразуването и от електронни страници, специализирани в търсенето на думи. Макар и предложените примери да представляват само една малка извадка от десетките хиляди съществителни имена регистрирани в двата езика, смятаме, че те са напълно достатъчни за осъществяване на дескриптивния и съпоставителен анализ, заложен като цел в настоящото изследване.

Методология

Методологията, използвана в работата, е синхронният съпоставителен анализ на лексематичните структури от втори разред, разпределени в обособени класове производни съществителни имена. Противопоставянето на специфичното поведение на отделните суфикси, на значенията, които те обикновено внасят в получените деривати, както и на използваните словообразователни модели осигурява възможността да бъдат установени аналогии и опозиции и да се дефинират приликите и разликите при образуването на именната категория на речта при двата съпоставяни езика, което пък от своя страна има своята практикоприложна стойност за чуждоезиковото обучение.

В дисертацията се позоваваме на вече станали класически автори в областта на испанското и българското словообразуване, като Алмела Перес (1999), Бахо Перес (1997), Варела Ортега (1990, 2009), Испанската кралска академия (2010), Кръстев (1976), Ланг (1990), Радева (1991, 2007), Райнер (1993, 1999), Сантяго Лакуеста и Бустос Хисберт (1999), Стоянов (1977) и др., както и на теоретични трудове, посветени на други лингвистични области, но тясно свързани и от изключително значение за нашето изследване, като тези на Вучева (2008), Косериу (1977, 1978, 1992), Кънчев (2004), Ламикис (1985) и др. Смятаме, че боравенето с

различни теоретични концепции и разработки обогатява методологичната база на работата и допринася за един по-задълбочен, по-точен и по-богат компаративен анализ.

Апробация на изследването

Основните постановки и резултатите от дисертационния труд са публикувани в 13 статии и са докладвани на 11 международни конференции у нас и в чужбина.

Структура и обем на работата

Дисертацията се състои от увод, изложение в четири глави, заключение и библиография, разделена на две части: научна литература и речници. Всяка от четирите глави има своя вътрешна структура с цел по-стройна организация на описанието и анализа на словообразователните форманти и техните деривати.

Общият обем на труда е 226 страници.

В **увода** се посочва обектът на изследването, мотивите за избора на темата, основната цел и задачите, произхождащи от нея, като е направен и кратък обзор на работата с обяснения относно нейната структура и вътрешна организация на отделните глави.

В **първата глава** разглеждаме различните аспекти и подходи при словообразователните проучвания, както и основните проблеми и въпроси, свързани със словообразуването като цяло и с номиналната суфиксация в частност. Опитали сме се също така да обхванем и по-голямата част от така наречените „трънливи” въпроси, засягащи словообразуването чрез суфиксация, както и да изясним и обясним през нашата перспектива разгледаните полемични теми.

1. Една такава тема безспорно е мястото на словообразуването в системата на езика. Общо мнение е, че тази област на езиковото познание съдържа аспекти, относими към всички равнища на лингвистичния анализ. Изследването на етимологията на лексикалните единици позволява да се види еволюцията в тяхното значение и функция. Морфологичните критерии се прилагат, за да могат да бъдат описани възможните комбинации от морфологични единици в настоящето, чиято еволюция се определя от доминиращите признаци на звуковете, които пък от своя

страна изискват прилагането на принципите на фонологията. За да се обяснят взаимовръзките между компонентите на думата и резултатите от тяхното съчетаване от гледна точка на значението, се вземат предвид семантичните критерии. И тъй като крайният резултат от всички тези процеси е една нова дума, която трябва да влезе в речника, тук място намира и лексикографията (Ланг 1990: 12—13).

Въпреки това обаче, колкото и да се свързва с тях, словообразуването има свое собствено съдържание и независим профил. Разглеждано от онтологична гледна точка (като съвкупност от специфични единици и съдържания, като отношения, опозиции и мисловни операции), за нас словообразуването представлява една частна област на лексиката и един автономен дял на функционалната семантика, тъй като, от една страна, негова основна единица е производната дума, а от друга, това, което модифицират словообразователните форманти, е именно лексикалното значение на произвеждащата лексема.

Като част от семантиката, словообразуването предполага — и в действителност е, една креативна дейност, тясно свързана с човешкото същество и с неговата езикова компетентност и езиков усет. Говорещият е този, който познава формите, с които разполага неговият език, и който възприема по един или друг начин вътрешните структури и отношенията, в които всяка дума влиза с единиците със сходна структура в рамките на словното богатство. Така, в зависимост от възможностите, налични в системата, човекът прави съответните избори и подбори за създаването на нови думи, принадлежащи към нормата. Следователно човекът е този, от когото зависи кои от суфиксите ще се радват на голяма продуктивност, кои ще отпаднат от употреба, кои нови ще проникнат и кои ще останат трайно в езиковата традиция. Неговата интуиция, неговите познания, житейски опит и лингвистично съзнание са всъщност основните фактори, които обуславят динамичността и функционирането на лексикалната система на универсално равнище.

В този смисъл споделяме изцяло концепцията на Косериу (Косериу 1977б, 1982) за значението като многовалентно явление. На първо място, значението е „съдържание на съзнателно равнище”, т.е. нещо, което се създава и което съществува в човешкото същество. Човекът е този, който сътворява езика посредством създаването на значения. От друга страна, значението е историческо — възниква в езиковия акт, в момента, в който говорещият обективира във форма съдържанието в своето съзнание. Значението като историческо е нещо, което

съществува като общоприето в традицията на езиковата общност. Значението освен това е и виртуално — за да може да бъде използвано в езиковите актове, то се нуждае от мисловни операции, т.е. в момента на говорене човекът трябва да използва и комбинира значенията, съществуващи в езиковата традиция. Не на последно място, значението се проявява във формата. В езиковия акт значението назовава реални неща, намира се в отношения на опозиция и на солидарност с други значения и изпълнява дадена функция, като всичко това зависи от езиковите знакове и от формата, която те могат да приемат в същия този езиков акт.

Следователно значението на дадена дума е сборът от различните контексти, в които тази дума се използва исторически. От друга страна, единствената реализация на езика, който може да бъде говорен, и единствената, която дава реално значение, е функционалният език. Думите сами по себе си съставляват семантичната организация на емпиричния опит, придобит в житейската практика, и като такива, те носят в себе си лексикалната функция, която в крайна сметка е същността на лексикалното значение на една дума.

Както вече бе споменато, методологичният подход, следван в работата, е синхронният, но следва да отбележим, че въпреки теоретичната необходимост от разграничаването на измеренията синхрония и диахрония, според нас те не могат да бъдат разглеждани като две противопоставими реалности. Точно обратното — те се допълват, сливат се и образуват един континуум, тъй като езикът е динамична система, която във всеки един момент се променя, докато функционира и която функционира, докато се променя (Кънчев 2004: 22). Следователно всяка една лексикална структура, съществуваща в настоящето, е резултат от всички процеси, които преди това са довели до нейното формиране.

2. Лексематичното съществително име, обект на нашето изследване, се разглежда в работата като една от четирите граматични категории (части на речта), разположена по координатната ос на пространството и облечена в статичност. Основната съставна формула на испанските и българските съществителни имена е представена по следния начин:

	±А	+Л	±А	+Г
испански:	<i>in-</i>	<i>just-</i>	<i>ici-</i>	<i>a</i>
български:	<i>без-</i>	<i>закон-</i>	<i>и-</i>	<i>e</i>

Тоест, всяко съществително име се състои от лексема, зависими от нея грамемии за род и число във връзка с добавеното категориално значение и афикси, обграждащи лексемата, които имат факултативен характер (Кънчев 2004: 102).

Що се отнася до функционалния аспект на съществителното, следва да посочим двете функции, които му съответстват на синтактично равнище, а именно, синтагматичната функция и изреченската функция. Синтагматичната функция се проявява в рамките на номиналната синтагма, където съществителното е централен елемент, който се явява модификатор на останалите уточняващи го членове на синтагмата, докато във веригата на дискурса, на ниво изречение, съществителното име вече престава да бъде модифициращ елемент и се превръща в модифициран, тъй като е под влиянието на елементите от неговото синтактично обкръжение.

3. Като най-продуктивен и разнообразен словообразователен способ както в испанския, така и в българския език, суфиксацията се характеризира и с много дискуссионни аспекти, редица трудности и огромна сложност. Това се дължи преди всичко на позицията, която суфиксът заема в структурата на деривата, а именно, между лексемното ядро и флексията. Това е мястото, където се преплитат семантичните значения на всяка лексикална единица с нейните граматични определения и където се установява една динамична връзка от семантична, формална и функционална гледна точка.

Суфиксите са *задпоставени факултативни морфемии*, чието значение се явява комбинация от значението, произтичащо от семантичните признаци на произвеждащата основа, и значението, което суфиксът внася. Защото деривационните структури — парадигматични структури от втори разред, винаги предполагат необратимата трансформация на един първичен термин, съществуващ като лексема в езика, т.е. модифицирането на този термин с една нова ориентация в неговото значение (Косериу 1977а: 178).

От друга страна, семантиката на оформените чрез суфиксация съществителни невинаги представлява комбинация от значенията на съставлящите ги елементи. В повечето случаи се регистрират различни значения за един и същ суфикс, така както съществуват различни суфикси, които изразяват едно и също значение. Следователно не би било уместно да се твърди, че наставките имат собствено и постоянно значение. Така например испанският формант *-or* може да указва

действие или резултат от него (*temor*), вършител на действие (*editor*) или качество (*grosor*). По същия начин българският суфикс *-ка* може да означава действие и следствие (*почивка*), инструмент (*дръжка*) или лице-жена (*цигуларка*).

Отделно от това задпоставените форманти по принцип предполагат определена граматична категория, а що се отнася до номиналните, съдържат и информация за рода на съществителното име. Така испанският суфикс *-ción* налага категорията съществително име и женски род, по същия начин по който българският формант *-ство* налага категорията съществително и среден род. В този смисъл суфиксът играе ролята на модификатор и класификатор на основата, към която се прикрепя, защото изменя цялостно и систематично нейната категория. Изключение от това правило са испанските диминутивни форманти, тъй като те не се свързват с никаква флексивна парадигма и опцията *-o / -a* (*-ito / -ita*, *-ico / -ica*, *-illo / -illa* и т.н.) се определят от рода на съществителното име, с което се комбинират. Тази тяхна особеност ги отличава не само от испанските неощенъчни суфикси, изразяващи рода с промяна в окончанието (*-ero / -era*), но също така и от останалите наставки за субективна оценка.

Значенията на суфиксите са многобройни, като същите допускат широка гама от интерпретации и предлагат нюанси, едва доловими извън езика. Освен това суфиксите са елементите, способни да „натурализират” всяка една заемка, тъй като наличието на суфиксация в дадена дума е категоричен признак, че тя вече се е вкоренила в езика.

Класификацията на суфиксите е друга тема, по която има доста разногласия сред лингвистите, вероятно заради големия брой задпоставени форманти и заради разнообразието и сложността на тяхното поведение. Стремещт към подредбата на този безконечен списък от наставки — с всички техни варианти, смисли и нюанси, е причината за многобройните предложения не само във връзка с тяхното групиране, а и по отношение на признаците за това групиране.

При анализа на суфиксите (и на афиксите като цяло) по-голямата част от изследователите се ръководят от следните критерии: а) дали променят, или не граматичната категория (част на речта) на основата, с която се свързват; б) граматична категория на основата, с която се комбинират; в) граматична категория на получените деривати; г) формата, чрез която се проявяват (Алмела Перес 1999; Алварес Гарсия 1979; Варела Ортега; 1990 Косериу 1977а; 1978; Радева 2007 и др.).

Следвайки синтактични критерии, суфиксите биват разделяни на такива, които променят граматичната категория на произвеждащата основа, и такива, които я запазват. Изхождайки от граматичната категория на основата, се обособяват деноминални, деадективни и девербални суфикси. Семантичният признак пък се използва за разпределяне на формантите в големи семантични групи, като тези за *действие и следствие, място, инструмент* и т.н.

Традиционно най-общоизвестната класификация разделя суфиксите на *оценъчни и неоценъчни*, като оценъчни са умалителните, увеличителните и пейоративните наставки, а неоценъчни — всички останали (Алберто Миранда 1994, Варела Ортега 2009, ИКА 2010, Ланг 1990 и др.). Неоценъчните суфикси могат да променят или не граматичната категория на произвеждащата основа и тази тяхна способност за транскатегоризация на лексемата, с която се свързват, се смята за изначална и основна разлика между суфикси и префикси. Оценъчните наставки пък обикновено не предизвикват промени в произвеждащата основа, макар че, разбира се, съществуват изключения.

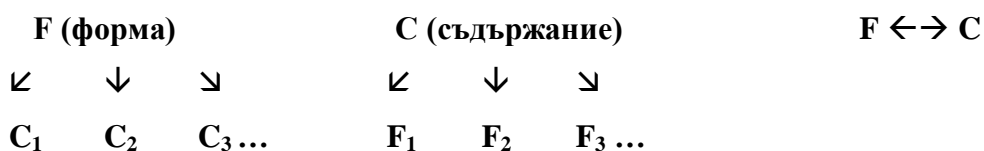
За целите на настоящата работа ние сме използвали традиционната номенклатура за *оценъчни и неоценъчни суфикси*, тъй като тя ни се струва по-обща и в този смисъл по-подходяща за изследване, което съпоставя два неродствени езика.

Критерият за групиране на наставките, използван в работата, се базира на семантичното съдържание, което задпоставените факултативни морфемии реализират в двата разглеждани езика. То позволява да се обособят съответните класове деривати, а именно: имена за лица (които включват *nomina masculinativa*, *nomina feminativa* и жителски имена), имена за качества, свойства и признаци, имена за действия, названия на обект и резултат от действието, названия на оръдия на действието, названия на места и имена със събирателно значение (всички те анализирани във втората глава на работата). Отделно, в третата глава, са разгледани умалителните, увеличителните и пейоративните съществителни като лексикални структури за изразяване на субективна оценка. Следва да отбележим, че под клас разбираме всички лексеми, свързани с един общ отличителен признак (класема), които се проявяват чрез своята граматична и лексикална дистрибуция (Косериу 1977а: 146).

В този смисъл в работата анализираме съвкупността от суфикси, които всеки един език използва за образуване на съответния клас производни структури, като серия от аломорфи с определено общо значение, т.е. едно съдържание, което

съответства на различни форми. Това от своя страна не пречи даден суфикс да бъде част от различни аломорфни серии, т.е. една форма да покрива различни съдържания, както и да съществува друг аломорф в същата тази серия, с който той да се намира в допълнителна дистрибуция.

Или схематично представено:

Макар и с риск да бъдат допуснати повторения заради полисемията на някои суфикси, смятаме, че тази постановка предлага един последователен и строен метод, който осигурява яснота и прегледност и същевременно запазва интегритета на значенията, които включва в себе си всяка наставка. Суфиксът на свой ред е разглеждан и анализиран като една цялостна единица ведно с формалните си варианти, в които би могъл да се проявява, а освен това и като едно цяло със зависимите грамеми за род и число.

Друга дискуссионна тема, разгледана в работата и пряко свързана с номиналното словообразуване, е темата за интерфикса (наречен така през 1958 от Яков Малкиел) и по-точно полемиката относно статута му като лингвистична категория, неговото значение, функция, автономност или съответно принадлежност към определени наставки. Става дума за онзи вмъкнат между лексемата и наставката формален елемент, който през годините получава много и различни имена: *инфикс*, *остатъчен афикс*, *вторичен суфикс*, *свързващ елемент*, *двоен суфикс*, *разширен суфикс*, *сложен суфикс* и т.н.

Основната функция, която повечето изследователи приписват на интерфикса, е службата му като връзка между лексемите и определени суфикси, като по този начин се улеснява комбинирането им, избягва се струпването на съгласни, омонимията, запазва се прозрачността на основата, нейната прозодична структура, елиминира се неблагозвучието и т.н. Не така ясни изглеждат нещата обаче, когато се разглежда статутът на интерфикса като фонемен или морфемен елемент, или когато се касае за разграничаването на интерфикс от суфикс. Много често интерфиксът е възприеман като съставна част на суфикса, с което се свързват и наименованията *сложен суфикс*, *вторична деривация*, *суфиксен компонент*, *полусуфикс*, *разширен*

вариант на суфикс, разширен суфикс и т.н. (Георгиева 2013, Монтес Хиралдо 1985, Радева 2007, Спасова 2016, Сумрова 2011).

Според нас в по-голямата част от случаите интерфиксите представляват формални варианти на един и същ суфикс, тъй като не съществуват различия при функционирането им на равнище език. Подобно на Мартинес Селдран (1974: 189) не възприемаме интерфикса като морфологична, а като „морфофонемна” единица с инструментално значение. Морфологично-граматичното ниво задължително предполага семантично-функционално съдържание, което обаче не можем да открием при интерфиксите. Споделяйки мнението и на Алварес Гарсия (1979: 36), смятаме, че винаги се касае за една и съща морфема, която в определени фонетични контексти се свързва директно с лексемата, а в други го прави чрез звуков свързващ елемент — интерфикс.

Така например откриваме интерфикси при „разширените варианти” на българската наставка *-ец*, а именно: *-анец* в *италианец*, *-енец* във *варненец*, *-инец* в *кубинец* и *-еец* в *европеец*, тъй като тук е налице само добавяне на отделни морфонологични елементи, които улесняват свързването на форманта *-ец* със съответния топоним. Компоненти от типа интерфикс наблюдаваме и в локативните имена *мравуняк*, *треволяк*, *храсталак*, където можем да отделим наставката *-ак* (*-як*) и да идентифицираме като интерфикси вмъкнатите елементи между нея и лексемната основа (*мрав-ун-як*, *трев-ол-як*, *храст-ал-ак*), които всъщност се срещат само в единици деривати.

4. Думата като обект на лингвистично изследване се състои от серия групирани фонемни, които оформят морфемната единица. Резултатът от комбинацията на няколко морфемни е производната дума, която има своя собствена структура и вътрешна форма.

При класификацията на морфемите в работата следваме постановката на Потие (1968: 53), според когото в повечето езици се срещат два типа морфемни: лексикалните морфемни или *лексеми*, които са част от неограничени и отворени инвентари, и граматичните морфемни или *грамемни*, които образуват ограничени и затворени инвентари.

Грамматичните морфемни на свой ред се делят на *основни морфемни* и на *факултативни морфемни*. *Основните морфемни* са задължителна част за всеки един глагол, съществително или прилагателно и указват рода и числото на

съществителните и прилагателните имена, както и лицето, числото, времето, таксиса, вида, наклонението, модалността и залога на глагола. *Факултативните морфем* от своя страна са префиксите и суфиксите — тези, които могат да бъдат добавени или не, наречени съответно *предпоставени факултативни морфем* и *задпоставени факултативни морфем*. *Факултативните морфем* могат да бъдат изследвани само в плана на съдържанието на езиковия знак и на ниво дума, тъй като могат да се появят единствено когато няколко морфем влязат в съюз (Алварес Гарсия 1979: 16—19).

Изхождайки от факта, че при деривацията настъпват изменения в лексикалното значение, в изследването приемаме, че лексемата не е коренът на думата, а самата дума, защото когато първичната лексема бъде променена в своето значение, получаваме една нова лексикална единица и една нова семантична функция, класифицираща действителността. В заключение, в работата използваме термина *лексема* за онази част от думата, която е освободена от афикси и окончания и която съдържа лексикалното значение на думата. А с термина *основа* или *лексема (произвеждаща) основа* назоваваме сектора от думата, който може да приеме афикс.

5. Лексиката на всеки език непрекъснато се променя, като се характеризира с процеси и периоди на експанзия и рецесия. Докато дадени суфикси постепенно отпадат от системата, други започват да набират сила и всяка една новосъздадена речникова единица оказва влияние по някакъв начин върху бъдещите възможности за лексикално творчество. Във всеки един етап от развитието на езика обаче лексиката се оказва относително стабилна и оперираща с определени словообразователни морфем, които са на разположение на говорещия, за да може той да прави съответните избори, увеличавайки и обновявайки словното богатство. Тоест, словообразователните форманти са онези елементи, които от една страна стабилизират системата, а от друга, осигуряват нейната динамичност. Това, което прави възможна продуктивността или виталността на даден суфикс, са закономерностите, които са налице в определен етап от развоя на езика. Осъзнавайки семантичните отношения и опозиции между групи думи, говорещият е в състояние да направи продуктивен или не даден суфикс.

В този смисъл словообразователната продуктивност (виталност) е способността и възможността на даден елемент (механизъм, афикс, правило и т.н.) да генерира нови думи, т.е. да образува производни лексикални единици.

6. В работата обобщаваме и основните морфонологични редувания, които се срещат в двата съпоставяни езика, като се фокусираме върху най-честите и общи промени, настъпващи при свързването на определени суфикси с различни основи, без да навлизаме в частни и специфични случаи.

Втората глава сме посветили на описанието и анализа на *неоценъчните субстантивиращи суфикси*, както и на производните съществителни имена, образувани с тяхна помощ.

Структурата на всяка една подглава, разглеждаща различните класове съществителни имена, е оформена по следния начин: теоретични постановки и проблеми при изследването на дадения клас; списък със суфиксите на испански и съответно на български език с подробен анализ на отделните форманти, включващ множество примери; заключения относно типологичните сходства и различия при образуването на испанските и българските производни имена от разглеждания клас.

Анализът на отделните форманти, както и заключенията в края на всяка подглава, се базират на следните основни критерии: граматична категория (част на речта) на произвеждащата основа, граматична категория на получените деривати, словообразователни модели, семантично значение и стилистични оттенъци на оформените чрез суфиксация съществителни, мястото на ударението в деривационната двойка, продуктивност на отделните суфикси.

Имена за лица (*nomina agentis*)

Някои автори (вж. Радева 1991, 2007; Аврамова 2003 и др.) разграничават и изучават поотделно *nomina agentis* от *nomina actoris*, определяйки агентивните нарицателни имена като съществителни, мотивационно свързани с глаголни основи, които обикновено назовават лице, характеризирано чрез активното му отношение към означеното от глаголната основа действие (*продава > продавач / vender > vendedor, надзирава > надзирател / vigilar > vigilante*). В замяна на това *nomina actoris* се образуват от именни основи и назовават вършители на действието с изразено деятелно отношение към субстанцията, назована от основата (*врата > вратар / puerta > portero, стол > столар / silla > sillero*) (Радева 2007: 88, 101).

От друга страна, същите тези автори признават, че с активно отношение към дадено действие би могъл да се характеризира и предмет, изпълняващ определена

функция или дейност, посочена като мотивация при означаването му, например: *трансформира* > *трансформатор* (*transformar* > *transformador*), *прекъсва* > *прекъсвач* (*interrumpir* > *interruptor*) (Радева 2007: 88). В такъв случай би следвало да анализираме агентивните съществителни и названията на оръдия на действието в рамките на един и същ клас деривати. При тази хипотеза обаче ще загуби своята релевантност семантичният признак ‘одушевеност’.

Едно такова предложение откриваме при Косериу (1978: 250—252), който отнася образуването на *nomina agentis* и *nomina instrumenti* към така наречената от него „пролексематична композиция”. Според структуралиста при отглаголните деривати *lector* (читател) и *despertador* (будилник) двата елемента, от които се състоят тези съществителни, са съответно една лексема и една „пролексема” (т.е. елемент с прономинален характер), които се намират в отношение от граматичен тип, а именно: [„някой” или „нещо”] + *leer* (чете) → *lector* (читател) или [„някой” или „нещо”] + *despertar* (буди) → *despertador* (будилник). Елементите *-tor* и *-dor* в този случай са пролексеми, т.е. появяват се вместо някакво съществително име.

Поради съпоставителния характер на нашето изследване и с оглед на желанието ни да установим възможно най-точни граници между различните класове производни съществителни имена, сме избрали да насочим вниманието си към семантичното значение на агентивните имена, изхождайки от отличителните признаци (класеми) ‘одушевеност/неодушевеност’ и ‘лице/нелице’. В този смисъл приемаме, че „*nomina agentis* са производни съществителни имена, образувани от глаголни или именни основи с помощта на определени наставки от домашен или чужд произход” (Димитрова 1962: 141).

Предвид гореизложеното в работата използваме термините *имена за лица*, *агентивни съществителни* и *nomina agentis* с едно и също значение, което включва както отглаголните *nomina agentis*, така и получените от именни основи *nomina actoris*. Обединяването на тези два класа под общото наименование „имена за лица” откриваме също така и в изследванията на Андрейчин (1978), Балтова (2005, 2006), Захаревич (1952) и Стоянов (1977), при които девербалните и деноминалните структури се характеризират съответно като *nomina agentis deverbativa* и *nomina agentis desubstantiva*.

Позволяваме си също така да включим в този раздел и дериватите, образувани от основи на прилагателни имена, като *весел* > *веселяк*, *умен* > *умник* (разглеждани от Радева в така наречените *nomina attributiva* (Радева 2007: 123), тъй като смятаме,

че назовавайки субекти, характеризирани според някакво постоянно качество, тяхното място е именно в класа на съществителните имена за лица. На жителските имена, от друга страна, посвещаваме отделна подглава, тъй като двата езика имат различни специфични особености, които според нас следва да бъдат анализирани и съпоставени поотделно.

Nomina masculinativa y nomina feminativa

Темата за образуването на съществителни имена, назоваващи лица, е тясно свързана с темата за рода като морфологична категория и по-конкретно с темата за мотивирания род, тъй като става дума за одушевени лица с определен пол. Междуетиковите различия се налагат доста явно тук поради факта, че двата съпоставяни езика притежават различни родови системи, които ни задължават да разгледаме поотделно имената за лица-мъже (*nomina masculinativa*) и тези за лица-жени (*nomina feminativa*).

На първо място, следва да уточним, че родът в испанския език е представен от двучленната опозиция *мъжки род/женски род*, докато на български е налице тричленната опозиция *мъжки род/женски род/среден род*. Обикновено мъжколичните съществителни имена на испански окончават на *-o* и *-e* (*alumno, tonje*) или на съгласна (*director*), докато женсколичните най-често завършват на *-a* (*alumna, directora, tonja*). Следователно, следвайки Кънчев (2004) и опозиционната диалектика на Ламикис (1985), най-типичните родови опозиции в този език ще бъдат: *o/a, e/a, Ø/a*. На български, от друга страна, мъжколичните съществителни имена окончават на съгласен звук (*учител, граф*), женсколичните на *-а* или *-я* (*учителка, графиня*), а тези от среден род приемат формантите *-е* или *-о* (*дете, тяло*). В този смисъл тричленната родова опозиция на български език може да бъде представена по следния начин: *Ø/a(я)/o(e)*. Що се отнася до формалния аспект на рода, двата езика си служат с парадигматични определения, представени от лексикални единици, т.е. хетеронимия (*hombre/mujer = мъж/жена; yerno/nuera = зет/снаха*) или граматични определения (*nieto > nieta = внук > внучка; profesor > profesora = учител > учителка*).

Заради своята задпоставена позиция спрямо лексемата, суфиксът обикновено съдържа информация за рода на производното съществително, образувано с него. Докато на български обаче това е доказан факт (напр. *говори + -тел* (м.р.) > *говорител*, *учител + -ка* (ж.р.) > *учителка*), на испански нещата не изглеждат

толкова категорично и това проличава ясно при анализа на лексикалните структури *artista* (артист) и *trabajador* (работник). Изследван сам по себе си, без контекст и определения, дериватът *artista* ни дава информация само за своето категориално значение (съществително име) и за своето число (единствено число). Не става ясно обаче дали се касае за лице от мъжки или женски пол, защото суфиксът *-ista* не се променя по род. В замяна на това суфиксът *-dor* в *trabajador* разкрива рода и числото на деривата (съответно мъжки род, единствено число), но не конкретизира неговото категориално значение, защото производната единица може да бъде интерпретирана както като съществително, така и като прилагателно име: *un trabajador* = *един работник* vs. *un hombre trabajador* = *работлив човек*).

Съществуването на суфикси, които позволяват образуване и на съществителни, и на прилагателни имена, като например *-dor*, *-ero*, *-ista*, създава доста проблеми и поражда дълбоки разногласия сред изследователите. Някои смятат, че тези суфикси трябва да бъдат включени в листите както на номинализиращите наставки, така и на тези, които се използват за образуване на прилагателни имена. Други защитават идеята, че в тези случаи е налице субстантивация на съответното прилагателно или пък изобщо не правят класификационни разлики между номинална и адективна деривация.

Според нас отговорът на въпроса и решението на тази проблемна тема се крие в принципа на функционалността (Вучева 1995, Косериу 1981а, Куцаров 1993, Кънчев 2004). Според този принцип дадено различие в обозначението е от значение за системата само ако за същото е налице разграничаване и в плана на изразяване. Следователно, за да бъде идентифицирано като граматична категория определено съществително или прилагателно име, трябва да се вземат предвид функциите, които то изпълнява в езиковата комуникация, защото морфологичните категории се доказват в *речта*, описват се в *нормата* и се идентифицират в *системата* само и единствено с *езикови критерии*, тъй като съответстват на отношения между елементите, включени в социовербалната комуникация (Кънчев 2004: 84).

Анализирани мъжколични суфикси		
Испански език	Български език	
<i>-ario (-atario)</i>	<i>-ак (-як)</i>	<i>-атор и -итор</i>
<i>-dero (-ndero)</i>	<i>-ар (-яр)</i>	<i>-джия и -чия</i>
<i>-dor (-sor, -tor, -or)</i>	<i>-анин (-янин)</i>	<i>-ер / -онер</i>

<i>-ero (-adereo, -atero, -etero, -icero)</i>	<i>-ач</i>	<i>-ик</i>
<i>-ista</i>	<i>-ец</i>	<i>-ист</i>
<i>-nte</i>	<i>-ник</i>	<i>-ор</i>
<i>-ado, -'ico, -ivo, -oso</i>	<i>-тел</i>	<i>-чик</i>
	<i>-ант и -ент</i>	<i>-ьор</i>

Двата словообразователни модела, с които си служат испанският и българският език при образуването на имена на лица-жени, са следните: *субституция* (на форманти и на суфикси, т.е. замяната на мъжколичния елемент с женски) и *аглутинация*, директна или индиректна, на женсколичния суфикс към лексемата (Кънчев 2004: 152—153).

Индиректната аглутинация на суфикса към лексемата е модел, характерен само за българския език. Неговата формула би могла да бъде представена по следния начин: *лексема + мъжколичен суфикс + женсколичен суфикс*, като при образуването на съществителни, назоваващи лица-жени, характеризирани по тяхната професия, заетост, убеждение и т.н., с най-голяма продуктивност се отличава суфиксът *-ка* (*готвач > готвачка, журналист > журналистка, лекар > лекарка, танцьор > танцьорка, ученик > ученичка*).

Макар и при ограничен брой примери, *директната аглутинация* се реализира както в българската, така и в испанската норма. На български женсколичните имена от този тип са образувани със суфиксите *-иня* и *-ица* (*бог > богиня, граф > графиня; император > императрица, кмет > кметица*). Аналогичните испански структури, образувани чрез пряка аглутинация на суфикса към лексемата, са: *abad > abadesa, rey > reina, zar > zarina*.

Субституция на родови форманти наблюдаваме само в нормата на испанския език, като този модел се състои в замяната на мъжколичните форманти *-o*, *-e* или \emptyset с форманта *-a*, характерен за съществителните от женски род (*alumno/alumna, jefe/jefa, dios/diosa*). Със същата особеност — субституцията на мъжколичния формант с женски, се характеризират и суфиксите *-ario / -aria, -dor / -dora, -ero / -era*, наречени от Сантяго Лакуеста и Бустос Хисберт (1999) суфикси с променлив род.

Субституцията на мъжколични наставки с наставки за женски род намира реализация в нормите и на двата съпоставяни езика, макар и в испанската да се характеризира с по-малка честота. Българските имена от женски род, образувани по

този модел, се формират с помощта на наставката *-ка* и малко продуктивната *-ица*, след отстраняване на мъжколичния суфикс от съответния дериват (*граждан(ин) > гражданка, лъж(ец) > лъжкиня, нев(ец) > невица, чужден(ец) > чужденка*).

Връщайки се отново към производната лексикална единица *artista*, следва да обърнем внимание на една доста голяма група съществителни имена, назоваващи както лица-мъже, така и лица-жени. Тъй като са образувани от агентивни суфикси, които не се променят по род, определянето на естествения род при тези деривати се осъществява чрез номинални детерминатори (*el/la, este/esta, algún/alguna* и др.), поставени пред *artista, pianista, turista; cantante, declarante, practicante* и т.н. (Кънчев 2000, 2004). В тези случаи е налице *синкретизъм*, т.е. съвпадение при изразяването на две противоположни значения в парадигмата на рода (Косериу 1981a: 145—147).

Бихме искали да споменем тук и някои заети в испанския език думи — преди всичко от гръцки, италиански и латински произход, които също нямат конкретен род, но имат своите аналогични форми на български език, следователно представляват интерес за нашето изследване. Става дума за формации като (*el/la modelo, piloto, atleta, terapeuta, cónyuge* и др. За да образуват женсколични съществителни, българските им корелати *атлет, терапевт, съпруг* следват модела на директната аглутинация на суфикса към произвеждащата основа, съответно *атлетка, терапевтка, съпруга*. Регистрира се също така *моделка*, макар и употребата ѝ да се ограничава до разговорния език и като цяло да има пейоративен оттенък. В българския език обаче няма женска форма на съществителното *el/la piloto*, съществува само думата *пилот* и нейният синоним *летец*, двете от мъжки род. Нямат свои женсколични форми също така и някои професии, като *логопед, ортопед, хирург* и др. В този случай не става дума за съответствие на мъжколичната форма с женсколичната, а за липсата на такава или за невъзможността същата да бъде образувана, тъй като номиналните детерминанти, с които се комбинират тези съществителни имена, не могат да се съгласуват с тях по род и число. Не можем да кажем **Тя е новата логопед/ортопед/пилот/хирург*. В случая използваното лично местоимение ще бъде елементът, който ще укаже пола на съответния референт, назован от съществителното, и то ще трябва да се съгласува по род и число с прилагателното, което го придружава (*Той е новият пилот/ортопед/пилот/хирург* и *Тя е новият логопед/ортопед/пилот/хирург*).

Както в българския, така и в испанския език се предпочита и приветства употребата на женсколичните съществителни имена, когато такива съществуват в

езика или могат да бъдат създадени. Според Пашов (2011: 66) например при назоваването на жени по техните професии, длъжности и т.н., навсякъде, където са образувани съществителни от женски род, би трябвало да ги използваме, а не да използваме съответните мъжкородови имена. Вучева и Китова (1994: 19) отбелязват, че в съвременния испански език по отношение на професиите се предпочитат двойките от мъжки и женски род, като *abogado/abogada*, *catedrático/catedrática*, *diputado/diputada*, *jefe/jefa*, *médico/médica*, *ministro/ministra*.

На български обаче съществуват редица случаи, при които дори и да може да се образува съответното женсколично съществително, то обикновено не се използва, тъй като се смята за разговорно, пренебрежително и дори подигравателно. Така например следва да се избягват формации, като *академичка*, *деканка*, *депутатка*, *министърка*, *професорка*. Предпочитат се съществителните от мъжки род също така, когато става дума за длъжности, заемани от жени във висши правителствени или административни органи: *говорител* (на партия), *нотариус*, *председател* (на Народното събрание), *президент*, *прокурор*, *частен съдебен изпълнител* и др. Налице е така наречената „маскулинизация” или неутрализация (употреба на мъжки вместо женски род), при която използването на мъжкия род е признак за по-официален стил, като в примера *Mi hermana es abogado/diputado/médico/presidente* (Вучева 2008: 104).

От друга страна, феминистките течения и организации в Испания, пропагандиращи и защитаващи „несексисткия език”, не спират да настояват за употребата на женсколичните съществителни, като в този смисъл стигат до крайности. Забравяйки за възможността на езика да назовава смесени колективи чрез мъжкия граматически род (немаркираният в привативната опозиция *мъжки род/женски род*), се предлагат решения, които нарушават нормите на граматиката и пораждаат обременителни повторения, които все повече учудват и шокират, като например: *los niños y las niñas*, *las y los ciudadanos*, уточнения от типа *hombres y mujeres*, както и употребата на „кльомба” като графично средство за обединяване в една и съща дума на мъжкия и женски род на дадено съществително (*l@s niñ@s*). Езиковите варианти, предлагани поради политическа коректност, срещат критиките на Испанската кралска академия (ИКА) в лицето на Игнасио Боске, който в своя доклад *Sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer* (Езиков сексизъм и видимост на жената) изразява своето огромно безпокойство и порицава многобройните

ръководства, които потъпкват граматични и лексикални аспекти, трайно установени в испанската езикова система (Боске 2012).

Засягайки темата за пола, не можем да не обърнем внимание и на образуването на съществителни имена, назоваващи животни. Тук между двата съпоставяни езика също могат да бъдат открити различия и аналогии, следвайки гореописаните словообразователни модели. Хетеронимните двойки се регистрират и при тези имена, макар и невинаги да съответстват от единия език на другия. Така например имаме съответствие при *toro/vaca* и *бик/крава*, но липсва такова при *петел/кокошка* и *gallo/gallina*. Нямаме съответствие и при двойките *caballo/yegua* (*кон/кобила*), *carnero/oveja* (*овен/овца*), *chivo/cabra* (*козел/коза*). Срещу испанските хетероними българският език предлага лексикални структури, образувани чрез пряка или непряка аглутинация на суфикси.

Чрез деривационния модел, състоящ се в субституция на родови форманти — така характерен за испанския език, се образуват многобройни наименования на животни от женски пол. На практика, ако съществителното, назоваващо животно от мъжки пол, завършва на *-o*, нормата позволява свободно да се образува съответното име от женски род с формант *-a*: *burro/burra*, *elefante/elefanta*, *ganso/gansa*, *gato/gata*, *león/leona*, *lobo/loba*, *mono/mona*, *oso/osa*, *palomo/paloma*, *pavo/pava*, *perro/perra*, *zorro/zorra* и др. Наблюдаваме субституцията на мъжки форманти и при лексикалните единици *gallo > gallina*, *jabalí > jabalina*, *tigre > tigresa*.

При наименованията на животни българската норма отново проявява предпочитание към пряката или непряка аглутинация на суфикса към лексемата. Така наставката *-ица* се прикрепва директно към съществителното от мъжки род, за да образува съответното женскородово име: *бивол > биволица*, *вълк > вълчица*, *гълъб > гълъбица*, *лъв > лъвица*, *орел > орлица*, *слон > слоница*, *тигър > тигрица* и т.н. В замяна на това суфиксът *-ок* образува мъжкородови имена на животни, свързвайки се индиректно със съответното съществително от женски род: *гъс(ка) > гъсок*, *жаб(а) > жабок*, *меч(ка) > мечок*, *миш(ка) > мишок* и др.

Жителски имена (gentilicios)

В този раздел сме си поставили за цел да анализираме жителските имена (на исп. *gentilicios*) като подклас на имената за лица. Добре известно е, че испанската традиционна граматика разглежда *gentilicios* като прилагателни: в *Нова граматика на испанския език* (ИКА 2010: 139) те се анализират под наименованието

„прилагателни *gentilicos*”, а Райнер (1999: 4622) ги нарича „деономастични прилагателни за място”. И ако срещу думата „*gentilicio*” в *Речника на ИКА* се появява описанието: „За прилагателно или съществително: Който означава връзка с дадено географско място”, речниковите статии на самите *gentilicios* гласят: „прил. Родом от ...”, „прил. Принадлежащ или отнасящ се до ...” и т.н. (РИКА: 2001). Споменава се също така, мимоходом, че *gentilicios* “могат да бъдат и съществителни” (ИКА 2010: 140) или че много често се субстантивират (Гарсия Санчес 2005).

Поради дескриптивния характер на нашето изследване и с оглед на задачата, която сме си поставили — да сравним един романски и един славянски език, за нас неизбежно възниква въпросът за категориалната принадлежност на тези лексикални единици. Самите дефиниции за тях по никакъв начин не изясняват въпроса, а точно обратното, пораждаят противоречия. Според Гарсия Санчес (2005) *gentilicios* назовават основно хората, произхождащи от дадено място, или жителите на континенти, нации, райони, градове..., но включват също така и наименования на етноси, народи, националности, езици и т.н. Бихме попитали в такъв случай: назовавайки жители, не се ли подразбира, че става дума за съществителни имена за лица?

Алмела Перес (2013) също поставя под съмнение темата за граматичната категория на испанските *gentilicios*, като смята, че е напълно приемливо да си зададем въпроса за тяхната категориална принадлежност, както и за изпълняваната от тях функция и за смисъла, който носят. Според него поведението на тук разглежданите структури позволява те да бъдат смятани както като прилагателни, така и като съществителни, защото ако приемем като критерий за разграничаване вида назоваван референт, ще се окаже, че има една група, която назовава лица, и друга, която назовава нелица, без тази разлика да влияе по някакъв начин върху граматическия вид. В заключение, според Алмела Перес испанските *gentilicios* имат двойна природа, т.е. могат да функционират и като съществителни, и като прилагателни, но също така се намират в една скала на градация между категорията прилагателно и категорията съществително, като все пак са по-близо до тази на прилагателното.

Позовавайки се на принципа за функционалността, ние смятаме, че функцията, която ще приеме дадена испанска структура *gentilicio*, а именно, на съществително или на прилагателно, при всички случаи се определя в зависимост от

контекста, от езиковата комуникация и от начина, по който думата се появява в дискурса (Косериу 1978: 51).

На български нещата изглеждат по-ясно, тъй като, от една страна, съществуват съществителните, „имена на жители” (Китова, Вучева 1994: 39), които се образуват от топоними посредством агентивни суфикси (*Испания* > *испанец*), а от друга страна, имаме прилагателните, които обикновено се парафразират като „който се отнася до ... или който принадлежи на ...”, образувани чрез наставки, характерни за българските прилагателни имена (*Испания* > *испански*).

Така под термина *nomina habitatorum* Аврамова (2013) изследва всяко едно съществително, което назовава лице според мястото, на което то живее и/или от което произхожда, като уточнява, че под понятието ‘място’ следва да се разбира: селище (или част от него), географска област, държава, континент, небесно тяло, както и обект от земната повърхност, които могат да бъдат представени картографски (планина, долина, остров, полуостров и др.), назовани със собствено или нарицателно име. Радева (2007: 122—123) не изследва жителските имена отделно, а ги включва в ономаσιологичната категория *nomina attributiva*, дефинирайки ги като деноминални съществителни, назоваващи лица, характеризирани според тяхната националност, местожителство, вероизповедание и т.н.

Ние се дистанцираме в известна степен от горе посочените дефиниции и ще анализираме под понятието *gentilicio* само дериватите, образувани от топоними, така както се възприема и изследва тази група имена в испанската граматика, а именно, в рамките на топонимната ономастика.

В заключение, в тази подглава разглеждаме образуването на испанските и българските деономастични имена за място със забележката, че испанските *gentilicios* могат да функционират както като съществителни, така и като прилагателни имена.

Анализирани суфикси		
Испански език		Български език
-ano / -ana	-án / -ana	-ин
-ario / -aria	-iano / -iana	-анин (-янин, -чанин)
-eño / -eña	-eno / -ena	-ец

-és / -esa	-ense (-iense)	-лия
-í -ita	-ota	
-aco / -aca	-(i)aco / -(i)aca	
-eco / -eca	-enco / -enca	
-eo / -ea	-ero / -era	
-'ico / -'ica	-(i)ego / -(i)ega	
-ín / -ina	-ino / -ina	
-o / -a	-ol / -ola	

2. Имена за качества, свойства и признаци (*nomina qualitatis*)

Дериватите от клас *nomina qualitatis* назовават качества, свойства, състояния, признаци и други абстрактни понятия, самостоятелно съществуващи, т.е. без връзка с техния носител (Радева 2007: 136). В двата съпоставяни езика тези съществителни имена съставляват един доста богат фонд, а разнообразието от суфикси, използвани за тяхното образуване, е огромно. Всичко това несъмнено води и до множество варианти, суплетивни форми, морфонологични редувания, изключения и неправилности, които характеризират разглеждания клас деривати.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
-dad (-edad, -idad, -tad)	-ие
-era	-ина
-ería	-ица
-ez	-ия
-eza	-ост (-ест, -ност)
-ía	-ота
-ia	-отия
-ismo	-ство (-ество)
-or	-щина
-ura	-изъм
-itud и -dumbre	-ика
-icie и -icia	-лък
-azgo, -ato и -ado	-ура
-ción	

3. Имена за действия (*nomina actionis*)

Nomina actionis са съществителни, с които се назовават действия, мислени поотделно и независимо от лицата или предметите, които ги извършват (Стоянов 1977: 21). Процесът по формиране на този клас съществителни, както в испанския, така и в българския език, е високо продуктивен, тъй като, от една страна, „е подчинен на малко ограничения и е семантично прозрачен” (Гарсия Гарсия-Серано 2004: 82), а от друга, защото двата съпоставяни езика разполагат с широка гама от наставки, способни да образуват много нови лексеми.

В голяма част от изследванията, посветени на номиналната деривация, съществителните имена, обект на нашия анализ, обикновено се изследват под условното наименование *Nombres de acción y efecto* (Имена за действие и следствие) (Алемани Болуфер 1920, Бахо Перес 1997, Варела Ортега 2009¹, ИКА 2010, Ланг 1990). Това се дължи може би на факта, че по-голямата част от лексикографските източници използват именно израза “acción o efecto” („действие или следствие”) при дефинирането на тези лексеми. Тези понятия обаче много често създават трудности — факт, който се признава и от самата ИКА (2010: 101), защото, от една страна, невинаги е ясно самото разграничение между двата термина и от друга, защото невинаги се оказва коректно използването на съществителното *действие*, което често се тълкува като ‘процес’, ‘случка’ или ‘събитие’. Оказва се, че това толкова кратко и абстрактно определение, макар и добре установено в испанската традиция, поражда съмнения и дори дискусии сред лексикографи и лингвисти.

Правейки справка в актуалните речници на испанския език — задължителна отправна точка за всяко едно изследване, посветено на словообразуването, си даваме сметка за общия характер, който е придобила формулата ‘действие и следствие’, и за нейното многократно използване в статиите на лексикографските източници, много пъти произволно и механично предавано както при описанията на номинализиращите афикси, така и при дефинициите на въпросните съществителни.

Така както може да бъде заключено и от самото заглавие на настоящия раздел, ние не сме склонни да обединяваме двете понятия — ‘действие’ и ‘следствие’ (‘acción’ и ‘efecto’), като по-нататък ще изложим съображенията си в това отношение.

¹ Варела Ортега използва формулата “имена за действия и резултат”.

За целта бихме искали да направим препратка към статията на Гарсия Гарсия-Серано със заглавие *Los nombres de acción en algunos diccionarios del español* (Имената за действия в някои речници на испанския език) (2004), където авторката си поставя за цел да направи (и наистина прави) една критична оценка на описателните способности, с които си служат съвременните речници на испанския език, и на описанието на този деривационен процес изобщо. Позоваваме се на това изследване, защото съображенията, изложени в него, съответстват в по-голямата си част с нашата визия за проблема и защото споделяме много от идеите, развити там.

Нека да анализираме заедно с авторката съществителните *construcción* и *salida*, които РИКА (2001) описва с помощта на формулата ‘acción y efecto de...’ (‘действие и следствие от...’). А именно, в изречението “La construcción de la autovía se retrasará hasta finales del año” (*Строежът* на магистралата ще се забави до края на годината) дериватът *construcción* се тълкува като действието по *построяване*, докато изречението “La construcción será inaugurada por el presidente de la diputación provincial” (*Строежът* ще бъде открит от председателя на управителния съвет на провинцията) предполага интерпретация за следствие или резултат от това действие. Обратното, сравнявайки изреченията “El tren de Alta Velocidad efectuará su salida en breves momentos” (Високоскоростният влак ще *отпътува* след няколко минути) и “La salida está indicada con letreros luminosos” (*Изходът* е указан със светещи табели), виждаме, че съществителното *salida* по същия начин може да бъде интерпретирано като действие в първото изречение, но няма значение на резултат или следствие във второто независимо от факта, че повечето речници твърдят това (Гарсия Гарсия-Серано 2004: 90). Нека разгледаме също така и производното съществително *natación* (плуване), което също е дефинирано в РИКА като ‘действие и следствие от плувам’ — един, по наше мнение, абсурден случай на лексикографско описание. Какво точно трябва да се разбира под ‘следствие от плувам’? В разгледаните случаи използваните парафрази будят съмнение у ползвателя на речника по отношение на точното значение на проверяваните от него думи. Могат да бъдат посочени и други подобни примери, като *acrecentamiento*, *almacenaje*, *aseguramiento*, *divulgación*, *equipamiento*, *refrescamiento*, *salvamento* и т.н., които доказват повторната и произволна употреба на тази формула, която, макар и удобна за лексикографите, често се оказва неточна. Заклучава Гарсия Гарсия-Серано: „Под тази формулировка са обединени [...] понятията за действие и следствие сякаш те са

едно цяло, когато всъщност това са две напълно различни значения” (Гарсия Гарсия-Серано 2004: 89).

Всичко това се дължи може би на прекалено общия характер на термина *efecto* (ефект, следствие), за да може да служи за конкретно и ясно обяснение на смисъла на дадена дума. Предложение за разграничаване на отделните значения на въпросните съществителни е направено още през далечната 1918 г. от Рибера, тогава директор на ИКА, който осъзнавайки неточността и неправилността при прилагането на етикета ‘действие и следствие’, посвещава цяло едно изследване на точния смисъл на думата ‘efecto’. Въпреки това обаче, формулата продължава да се предава в лексикографската традиция до наши дни, което от своя страна неизбежно води до грешки в изследванията, посветени на тези съществителни, които несъмнено произтичат от използването на посочената формула.

За да приключим темата, трябва да посочим, че в българските изследвания също няма единодушие между изследователите по отношение на групирането или не на двата класа деривати. Радева (2007: 115) например анализира поотделно имената за действие (*nomina actionis*) и названията на обект и резултат от това действие (*nomina patientis*), докато Домусчиева (1999: 252—263), Мострова (2005: 21—31), Перчеклийски (2006) обединяват двата класа в един под формулата *nomina actionis et resultativa*.

В търсене на по-голяма прецизност и изчерпателност, ние сме избрали да изследваме поотделно съществителните за действие и за резултат от действието, без да забравяме в нито един момент, че много от посочените примери допускат и двете тълкувания.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
-ada	-ба
-aje	-еж
-azo	-итба
-ción (-sión, -ión, -zón)	-ка
-dura	-не (-ене)
-ido	-ние
-m(i)ento	-ница (-еница)

<i>-ncia / -nza</i>	<i>-ня</i>
<i>-ón</i>	<i>-овка</i>
<i>-a, -e, -o</i>	<i>-от</i>
<i>-ato, -ata, -azgo</i>	<i>-ък</i>
<i>-ina, -nda, -toria</i>	<i>-аж</i>
	<i>-ация</i>

Най-съществената разлика, резултат от нашия анализ на *nomina actionis*, е податливостта на испанския език да образува имена за действия както от глаголни, така и от именни основи, за разлика от българския, който използва само глаголните. Този факт се дължи преди всичко на съществуването в испанския език на така наречените „названия за удар”, защото, така както се доказва и в изследването, именно суфиксите *-ada*, *-azo* и *-ón* (характерни за ‘названията за удар’) са тези, които най-често се свързват с основи на съществителни имена.

Смятаме, че формантите *-ada*, *-azo* и *-ón* и дериватите, образувани с тяхна помощ, заслужават да бъдат изследвани по-задълбочено — задача, която си поставяме за цел да осъществим в следващите редове.

Много точна и абсолютно приложима ни се струва в този смисъл семантичната теория за словообразуването на Еухенио Косериу, макар че в трудовете си той не обръща специално внимание на тук анализираните производни съществителни имена.

Дериватите със значение на ‘удар’ могат да назовават както удар с посоченото от основата съществително (*almohadillazo*, *manotón*, *pescozada*), така и удар, нанесен в означеното от тази основа (*culada*, *espaldarazo*, *pechugón*). Тоест, тези форманти задължително изискват една номинална основа, едно съществително, което да назовава някакъв инструмент или оръдие, с което да може да се нанесе ударът. В стила на Косериу бихме могли да кажем, че наставката и съществителното, с което тя се свързва, се намират в отношение на *лексикална солидарност*. При лексикалната солидарност винаги има един определящ и един определен термин, като последният включва, като допълнителен отличителен признак, приложимостта към класа или полето на определящия термин, или към самия този определящ термин като такъв (Косериу 1977а: 182). В този смисъл суфиксите *-ada*, *-azo* и *-ón* биха били определящите термини с *архилексема* „удар”, която функционира като

отличителен признак при определения термин и „селектира” номинални лексеми, назоваващи предмети, с които биха могли да се нанасят удари.

От друга страна, изхождайки от класификацията на Косериу на парадигматичните структури от втори разред, а именно, *модификация, развитие и композиция (пролексематична и лексематична)*, следва да позиционираме въпросните деривати в рамките на *пролексематичната композиция* и по-нататък ще обясним защо.

Първо, граматичната категория на композитите (в нашия случай категорията на съществителното) е винаги същата като на „определените” елементи (Косериу 1977, 1978, 1998, 2003).

Второ, *композицията* винаги предполага наличието на два основни елемента, свързани посредством граматична връзка, била тя „актуална” или „неактуална”. В този смисъл структурата на получените деривати, като *estocada, guantón, tomatazo*, е всъщност функция, „подобна на изреченската”. Парафразата ‘удар, нанесен с нещо’ (в изброените примери: с шпага, с ръкавица, с домати), с която се описват в речниците анализирани съществителни, предполага имплицитната функция на „обстоятелствено пояснение”.

Трето, при *пролексематичната композиция* единият от елементите на основата е „пролексема”, т.е. елемент с прономинален характер (например „нещо или някой, който буди” → *будилник*) (Косериу 1977а: 181). По същия начин при деривата *martillazo* (удар с чук) разпознаваме два елемента: първият е лексемата *martillo* (чук), а вторият, *-azo*, е прономиналният, т.е. *пролексематичният* елемент, „който не може да се идентифицира с никоя друга лексема, съществуваща в езика” (*ibid.*). Илюстрирайки горното по модела на Косериу, получаваме: ‘удар (нещо), нанесен с чук’ → *martillazo* (удар с чук). Всъщност имаме две единици, свързани посредством граматична връзка.

Тоест, при съществителните имена със значение на ‘удар’ не става дума просто за добавяне на един формант, който да изменя значението на получения дериват, защото този формант включва и нещо друго: съдържа информацията за удар и замества цяла една синтактична структура ‘удар, нанесен с...’.

Тази специфична особеност на изследваните суфикси предполага същевременно едно друго явление от особено значение — тяхната огромна продуктивност на синхронно равнище. Практически наставките *-ada, -azo* и *-ón* могат да се комбинират с всяка една дума, която назовава предмет или инструмент, с

който потенциално може да бъде нанесен удар. Както сполучливо отбелязва Ланг относно суфикса *-azo*, „неговата продуктивност го превръща в най-подходящия за спонтанни нелексикализирани употреби” (Ланг 1990: 151). В заключение можем да кажем, че тук анализирани деривати представляват един отворен и витален модел, едно предизвикателство към езиковата компетентност на говорещите и несъмнено едно от богатствата на испанския език.

За сравнение, единственото българско производно съществително име със значение на ‘удар’ (което ние регистрирахме) е думата *ритник*, дефинирана като ‘удар с крак’, получена от глаголната основа *ритам* и суфикса *-ник*. Формации, като *мушване*, *пробождане*, *промушване*, *ръгване* също предполагат наличието на някакво оръдие, инструмент, с който да се осъществи действието (например *нож*, *пръчка* и т.н.), но по никакъв начин не могат да се смятат като аналогични словоформи на испанските деривати, тъй като, от една страна, основата им е глаголна, а от друга, тя не включва, не загатва предмета, с който ще се нанесе съответният удар.

4. Названия на обект и резултат от действието (*nomina resultativa*)

Въпреки че разграничението между понятията ‘действие’ и ‘следствие’ (или ‘резултат’) поражда трудности, тъй като невинаги е ясно и категорично, в тази подглава се опитваме да представим онези суфикси и съответните деривати, образувани с тяхна помощ, които биват тълкувани преимуществено като следствие, резултат или обект от действието, посочено от глагола, от който са образувани. Разбира се, така поемаме риска да допуснем неизбежни повторения, но смятаме, че те ще бъдат оправдани с предаността към преследваната от нас цел за методологична точност и изчерпателност.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
<i>-aje</i>	<i>-ба</i>
<i>-ción</i>	<i>-еж</i>
<i>-dura</i>	<i>-иво</i>
<i>-m(i)ento</i>	<i>-ие</i> и <i>-ние</i>
<i>-a, -e, -o</i>	<i>-ка</i>
	<i>-ница</i>
	<i>-ък</i>

5. Названия на оръдие на действието (*nomina instrumenti*)

В нашето съвремие, белязано от бума на комуникациите и технологиите, непрестанно ставаме свидетели на появата и внедряването в нашите домове, на нашите работни места и в ежедневието ни като цяло на различни апарати, инструменти, устройства, които целят да улеснят човешкото съществуване. Това, от своя страна, води до необходимостта от назоваването на всички тези ресурси и инструменти, което пък благоприятства бързото създаване на названията на оръдия на действие, както и тяхното обновяване и приспособяване към обстоятелствата.

По принцип производните съществителни имена, квалифицирани като названия на оръдия на действието, от една страна, служат за назоваване на предмети, с чиято помощ даден вършител извършва определено действие, например: *destornillador (отвертка)* ‘нещо, с което (някой) отвърта’; или, и преди всичко когато става дума за съоръжения и техни автоматизирани части, за назоваване на предмети, характеризирани като *носители* или *вършители* на определено действие (Радева 2007: 111), например: *lavadora (пералня)* ‘нещо, което пере’.

Съществува тясна връзка между понятието ‘инструмент’ и ‘агент’, защото, както бе посочено и по-рано, както инструментът, така и агентът са активни участници в дадено действие. Освен това и испанският, и българският език си служат със суфиксни инвентари, които в по-голямата част от случаите са едни и същи и за двата класа. Може би точно заради това *nomina instrumenti* често пъти биват анализирани от езиковедите в група с други класове деривати. Такива решения откриваме например в *Нова граматика на испанския език* (ИКА 2010), където въпросните формации са част от така наречената група на *Nombres de agente, instrumento y lugar* (Съществителни за агент, инструмент и място) (ИКА 2010: 99), също така при Косериу и неговата „пролексематична композиция”, която включва имената за агент и инструмент (Косериу 1978: 250—252), при Варела Ортега (2009: 51), която, класифицирайки суфиксите според значението, което придават на основата, обединява в една група „номиналните суфикси, които назовават предмети, хранилища и инструменти” и др.

Въпреки горното, за целите на нашето изследване сме използвали като семантичен отличителен признак за двата класа номинални деривати, *nomina agentis* и *nomina instrumenti*, двучленната опозиция *одушевеност/неодушевеност*. Тоест, в тази подглава анализираме испанските и българските производни съществителни,

назоваващи предмети или обекти, които служат за реализиране на действие или са предназначени за осъществяването му.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
<i>-dero, -dera</i>	<i>-алня и -илня</i>
<i>-dor, -dora (-tor / -tora, -sor / -sora)</i>	<i>-атор</i>
<i>-ero, -era</i>	<i>-ач (-ачка)</i>
<i>-nte</i>	<i>-ин</i>
<i>-ón / -ona</i>	<i>-ка</i>
	<i>-лка (-алка и -илка)</i>
	<i>-льник и -ник</i>
	<i>-ло / -ла</i>
	<i>-ница (-е)ница)</i>
	<i>-тел</i>

6. Названия на места (*nomina loci*)

Като цяло локативните съществителни са имена, които назовават места, учреждения, заведения, сгради, помещения, вместилища и т.н. Дериватите от този клас много често комбинират значението за ‘място’ със значението за ‘инструмент’, като в примерите *candelero, cenicero, gorero* (свещник, пепелник, дрешник). Съществува обаче още една група *nomina loci*, която съчетава локативното с колективното значение, например: *alameda, arboleda, castaño*; *буренак, малинак, храсталак*.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
<i>-al и -ar</i>	<i>-ак</i>
<i>-ario</i>	<i>-алня и -илня</i>
<i>-dero</i>	<i>-арник</i>
<i>-dor</i>	<i>-арница</i>
<i>-edo, -eda</i>	<i>-ачница</i>
<i>-ería</i>	<i>-джийница</i>

<i>-ero, -era</i>	<i>-ище</i>
<i>-ía</i>	<i>-ник</i>
<i>-torio</i>	<i>-ница</i>
<i>-a, -e, -o</i>	<i>-ство</i>
<i>-ado, -ada, -ato, -azgo</i>	<i>-ция</i>
<i>-aje, -ción, -eriza, -il</i>	
<i>-miento, -nte, -ón</i>	

7. Имена със събирателно значение (*nomina collectiva*)

Съществителните имена със събирателно значение обикновено назовават съвкупност от сходни предмети или елементи, група животни или растения, или колектив от индивиди, обединени от един характерен признак. Това са общо взето описанията, с които тези съществителни се появяват и в статиите на лексикографските източници. Според Балтова съществителните със събирателно значение назовават множество от еднородни обекти, възприемани като едно неделимо цяло, което от своя страна дава основание да бъдат изучавани като отделен словообразователен клас, независимо от различията в словообразователните парафрази (Балтова 1999: 200—208).

В испанската граматика суфиксите, назоваващи ‘съвкупност’ или ‘група’, формантите, които придават събирателно или колективно значение, традиционно получават името *sufijos de sentido abundancial* (суфикси със значение за голямо количество) (ИКА 2010: 130). Ламикис пък дефинира тези наставки като афикси, които, модифицирайки в лексематичната основа признака „индивидуалност”, превръщат същата в производна дума с „колективно” значение, но като запазват останалите специфични признаци на основата (Ламикис 1985: 83). Според Косериу необратимата трансформация на първичната дума (лексемата основа), която настъпва при добавянето на тези суфикси, се състои в квантификацията на същата (Косериу 1977а: 178—179).

Сред българските наставки, използвани за образуване на имена със събирателно значение, ние включваме и формантите *-ище* и *-ник*, макар и да не ги открихме в репертоарите на никой от консултираните източници. Смятаме обаче, че те имат своето място тук, тъй като деривати от типа на *бобище*, *картофище*, *оризище* и *въпросник*, *правилник*, *словник* отговарят напълно на дефиницията за

nomina collectiva, а именно, назовават съвкупност от еднородни предмети, мислени като едно цяло (Балтова 1999, Граматика 1983, Радева 2007, Стоянов 1977).

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
<i>-ado</i> и <i>-ada</i>	<i>-ак (-як)</i>
<i>-aje</i>	<i>-аж</i>
<i>-al</i> и <i>-ar</i>	<i>-ище</i>
<i>-ario</i> и <i>-aria</i>	<i>-ник</i>
<i>-edo</i> и <i>-eda</i>	<i>-ство (-ество)</i>
<i>-eria, -erio, -io</i>	<i>-я</i>
<i>-ero</i> и <i>-era</i>	
<i>-ia</i>	
<i>-iza</i>	
<i>-ambre, -amen, -dura, -ción y -miento</i>	
<i>-alla, -ata, -ato, -asca, -azgo, -esca</i>	

Третата глава на дисертацията е посветена на описанието и анализа на *оценъчните субстантивиращи суфикси* и на съответните диминутивни, аугментативни и пейоративни съществителни имена, образувани с тяхна помощ.

Оценъчната суфиксация традиционно обхваща умалителните, увеличителните и пейоративните суфикси. Обикновено за умалителни се смятат наставките, които предават идеята за нещо дребно или любимо; увеличителните са тези, които предполагат голям размер или величественост; а пейоративните съдържат идеята за нещо неприятно или смешно. Въпреки това обаче, както се доказва и в работата, границите между тези суфикси невинаги са ясни и много често техните значения се преплитат.

Оценъчните суфикси, наричани още *експресивни, афективни, незадължителни, суфикси за субективна оценка* и т.н., са факултативни морфемии, т.е. те не са част от лексемата на оформената чрез суфиксация дума и имат свое характерно и специфично поведение. Преобладаващо е мнението също така, че наставките за субективна оценка не образуват нови думи, нито увеличават словното богатство на езика. Тези словообразователни форманти само придават семантични

нюанси на формираните с тях лексикални единици (с изключение на случаите на лексикализация), заради което дори и най-добрите семасиологични речници не предлагат отделни статии за умалителните, увеличителните и пейоративните деривати. Когато една лексема се свърже с даден оценъчен суфикс, тя може да продължи да се смята за същата дума или поне за дума, която притежава същата лексема, същото значение, същия референт и същото обозначение (Бахо Перес 1997: 36).

Многообразни са значенията, които оценъчните наставки биха могли да придават на думите, с които се комбинират. Много често дори умалителното, увеличителното и презрителното значение се сливат и преплитат в зависимост от субективната оценка на говорещия за заобикалящата го действителност. Такъв е случаят например с испанския суфикс *-ón*, който, отделно от своето аугментативно значение, почти винаги придава силен нюанс на презрение. Свързвайки се с основи, които означават части на тялото, обикновено назовава лица, които ги притежават в прекомерен размер. Но тази прекомерност се оказва неизбежно свързана с едно неодобрително и подигравателно отношение: *barriga > barrigón* (корем > човек с голям корем, *boca > bocón* (уста > човек с голяма уста; самохвалко; устат човек), *cabeza > cabezón* (глава > човек с голяма глава; твърдоглав човек).

Още по-интересен е формантът *-azo / -aza* — един от най-използваните в съвременния испански език за оценъчна конотация, тъй като той може да изразява както одобрение, така и неодобрение: в първия случай подсилва положителните понятия (*éxito > exitazo* (успех > голям успех), *talento > talentazo* (талант > голям талант), а във втория — отрицателните (*escándalo > escandalazo* (скандал > голям скандал), *ladrón > ladronazo* (крадец > голям крадец). Но *-azo / -aza* е също така суфиксът, чиито деривати много често си поделят увеличителното и презрителното значение, като в примерите *animalazo* (огромно животно), *bocaza* (голяма уста, дърдорко), *mujeraza* (огромна жена, женище) и при формациите в множествено число, като *bragas > bragazas* (дамско долно бельо > мъж под чехъл), *mano > manazas* (ръка > непохватен човек) и др., които изразяват лични неодобрителни оценки.

По аналогичен начин в българския език разполагаме с наставката *-ище*, която, отделно от идеята на уголемяване, придава стилистични нотки на ирония, подигравка или упрек (*дете > детище*, *жена > женище*, *крак > крачище*). Докато

чрез увеличителния формант *-ага* обикновено се внушава идеята за възхищение, възхвала и дори обич и нежност (*работяга, симпатия, смелчага*).

Умалителните, от своя страна, много често се използват с пейоративно значение, без да се прави никаква препратка към размера на назоваваните същества или обекти. Точно обратното, отрицателната оценка се поражда от приписването на „антонимни значения” на референтите с цел изразяване на ирония или неодобрение, които са лесно доловими заради противоречието между умаляването и лицето или предмета, които не са никак малки (Вучева 2008: 127). Така например испанските формации *abogadito, librito, mujercita* и техните съответни български деривати *адвокатче, книжле, женичка*, в зависимост от критерия за оценка на говорещия, в някои случаи ще изразяват одобрение или гальовност, а в други — неодобрение или ирония. Положителната или отрицателната интерпретация на тези умалителни имена ще зависи при всички случаи от контекста, от ситуационните обстоятелства и от намеренията на говорещия.

Що се отнася до диминутивните и аугментативните суфикси, изказването винаги може да добави някакъв конотативен нюанс към обичайното значение на наставката и да се породи едно пейоративно значение извън очакваното увеличително или умалително такова (Алберто Миранда 1994: 125—126). Тяхната експресивна или афективна функция не е едноизмерна, а трябва да се търси във взаимодействието между основното значение и контекстуалните и ситуационни параметри, т.е. между един постоянен компонент и друг, допълнителен и динамичен, който прецизира текстуалния смисъл във всяка речева ситуация (Вучева 2008: 124).

От друга страна, следва да отбележим, че понякога самите пейоративни наставки могат да нюансират положително своите деривати и те да изразяват нежност, обич, симпатия, хумор, като в следните производни съществителни: *глупчо, дебеланчо, поспаланко; calleja* (уличка), *diablejo* (дяволче), *rubiales* (русокок левент).

Това е още едно доказателство за непостоянното значение или, по-скоро, за многостранната природа на оценъчните суфикси, при които гальовното, величественото и хумористичното не престават да се преплитат в зависимост от субективното отношение на говорещия към извънезиковата действителност и в съответствие с неговите намерения, емоции и преследвани цели. За да се дешифрира и разтълкува правилно което и да било послание, винаги трябва да се има предвид контекстът, жестовете, мимиката на говорещия и, разбира се, интонацията — това

могъщо средство за експресивна конотация, което е способно да обагри с нежност дори и денотативно обидни понятия (Перет 1968) (цит. по Ласаро Мора 1999: 4647).

Кръстев обобщава (1976: 5), че думата живее истински само в дадена конкретна ситуация. От своя страна, конкретната ситуация намира израз в определен контекст и в определена интонация. Следователно контекстът и интонацията определят истинската стойност (значение) на конкретно употребената дума.

Затруднението при семантичното обособяване на експресивните суфикси е причината, поради която по-голямата част от авторите смятат, че тричленното разделение на умалителни, увеличителни и пейоративни е приблизително и условно (вж. Алберто Миранда 1994; Варела Ортега 2009; Ланг 1990; Ласаро Мора 1981, 1999). Според Ласаро Мора това са три уникални семантични рубрики, които само по един груб и недоляпан начин съответстват на множество деривати и които невинаги дефинират добре диференцирани единици (Ласаро Мора 1981). Други изследователи пък не правят разграничение между увеличителни и пейоративни форманти, смятайки че техните деривати предават едни и същи значения и нюанси (Бахо Перес 1997).

Ние приемаме, че различните семантично-функционални значения не могат да бъдат приписани на конкретни суфикси, тъй като оценъчният или експресивният заряд зависи от много и различни фактори: лексикалната основа, с която се свързват, ситуацията, при която се използват, идеята, която говорещият иска да предаде, и т.н. Въпреки това обаче, поради съпоставителния характер на нашата работа сме избрали да изследваме оценъчните суфикси, разпределени в класовете умалителни, увеличителни и пейоративни съществителни имена, като целта, която преследваме с това, е изработването на едни относително пълни описи на използваните от двата езика суфикси, които да ни позволят да установим сходствата и различията между испанските и българските деривати, получени с помощта на тези наставки.

Умалителни съществителни

Две са постановките, които обикновено се възприемат при разглеждането на диминутивните суфикси. Някои автори се опират на техния предимно експресивен характер, като самият Амадо Алонсо (1967: 163), за когото експресивното значение предшества в диахронен план умалителното, като едновременно с това в синхронен план го превъзхожда по честота на употреба.

Срещу тази позиция стои мнението на други изследователи, които защитават като основно концептуалното значение на умалителните. За Потие (1970) например на ниво *език* диминутивните суфикси само модифицират значението на понятието, а експресивните нюанси се явяват последващи и трудни за систематизиране. Сулуага Оспина (1970: 33) също залага на умаляването като основна функция, без по никакъв начин да отхвърля конотационните значения, но настоява, че тези стилистични ефекти не могат да бъдат бъркани с основната граматична функция на умалителната наставка, нито могат да ни подвеждат да я игнорираме.

Размишлявайки над произхода на диминутивите, Кръстев (1976: 3) ни пренася в детската стая, където се намира „царството” на умалителните. В онова малко легълце лежи новороденото дете, малко и сладко, наобиколено от своето семейство, което му говори предимно с умалителни: „дай ръчичка”, „отвори очички”, „дай усмивчица” и т.н. И наистина бебето започва да опознава света, на който току-що се е появило, чрез умалителните — това са първите думи, които малкото създание чува и съответно първите, които ще се опита да възпроизведе. От друга страна, всички тези думи достигат до него, облечени в любов, нежност и радост. Така, от най-ранно детство малкото и емоционалното биват свързани в човешкото съзнание, а умалителните биват използвани, за да изразяват едновременно физическо умаляване и галовно отношение.

За нас умаляването и експресивността са двете присъщи и солидарни значения на диминутивите. Всяко диминутивно съществително може както да умалява размера на означения обект, така и да изразява някакво чувство или оценка, като това чувство или оценка могат да се окажат единствени, когато назованият обект не подлежи на физическо умаляване (Димитрова 1959; Ласаро Мора 1999: 4651). Конотационната способност на умалителните суфикси позволява на техните деривати да приемат многобройни и разнообразни значения, зависещи от различните ситуационни обстоятелствата, които ги „напояват с емоция и фантазия и дори позволяват на говорещия да излее чрез тях своето раздражение” (Ласаро Мора 1999: 4676). Умалителното представя обекта като „свойствено малък” (Косериу 1977а: 169), но „в речта свойствената визия изпълнява преди всичко експресивни функции” (Вучева 2008: 123).

Екстравагантното и специфично поведение на умалителните морфемии се проявява също така и в различните начини, по които те се свързват с думите. Диминутивните наставки могат: а) да се свързват директно с последната гласна от

лексемата (*árbol* > *arbolito*); б) да отстраняват краесловната гласна от основата (*mesa* > *mesita*), макар че когато тя е ударена, обикновено се запазва (*sofá* > *sofacito*); в) да се свързват с основата, след предварителното вмъкване на инфиксите *-c-* (*león* > *leon-c-ito*), *-ec-* (*pan* > *pan-ec-ito*) и дори *-cec-* (*pie* > *pie-cec-ito*), въпреки че това е единственият известен случай). Отделно от това някои умалителни съществителни допускат и повече от един вариант, което прави умалителността още по-сложна (срв. *pará* > *paracito* = *paraíto*; *bar* > *barecito* = *barcito*). Има освен това автори, като Йегли (1980) например, които поддържат идеята, че в процеса на образуване на диминутиви участват три вида морфемни (-*it-*, -*cit-* и -*ecit-*), които се намират в допълнителна дистрибуция и чийто подбор се осъществява според дължината на основата (*cruz* > *crucecita*, но *nariz* > *naricita*).

Правени са множество опити да се установят и формулират някакви правила относно добавянето на различните инфикси. При по-голямата част от тях обаче или възникват известни противоречия, или пък не се стига до включването на всички възможни случаи. Критериите, от които се ръководят учените, са от различен тип. Обикновено се взема предвид броят на сричките в думата (Сулуага Оспина 1970: 42), наличието на дифтонги (Рохас 1977), ритмичните закони (Алонсо 1967, Гонсалес Оле 1962, Нанес Фернандес 1973), прозодичните особености (Ласаро Мора 1999, Кроухърст 1992), както и други предложения, съчетаващи различни аспекти. Независимо от това дали решението е фонологично, прозодично, или строго морфологично и без значение дали става дума за суфиксни блокове, или за инфикси с разграничаващи функции, следва да отбележим, че образуването на умалителни имена в испанския език крие доста специфични трудности и „заема централно място в изследванията на оценъчната морфология” (Ласаро Мора 1999: 4672).

В зависимост от рода на основата, умалителните обичайно окончават на *-a* или *-o*. Изключение от това правило са съществителните от мъжки род, завършващи на *-a* (*problema*, *tema*) и женскородовите, окончаващи на *-o* (*foto*, *moto*), чиито съответни диминутиви обикновено запазват крайната гласна на думата (*el problemita*, *el temita*; *la fotito*, *la motito*). По отношение на това изключение Варела Ортега отбелязва, че „суфиксът *-ito* има способността да променя родовата марка на произвеждащата основа, като по този начин възстановява, така да се каже, прототипните или канонични аломорфи на мъжкия (*-o*) или на женския род (*-a*), когато тези марки не се проявяват в основата” (Варела Ортега 1990: 88). Тази особеност обаче не е характерна за останалите оценъчни суфикси, тъй като

увеличителните и пейоративните наставки се съгласуват по род с основата: *foto* > *foto*, но *fotoza* или *fotocha*; *moto* > *motito*, но *motona* или *motuja*.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
<i>-ete / -eta</i>	<i>-e</i>
<i>-ico / -ica</i>	<i>-енце</i>
<i>-illo / -illa</i>	<i>-ец</i>
<i>-ín (-ino) / -ina</i>	<i>-ица</i>
<i>-ito / -ita</i>	<i>-ице</i>
<i>-uelo / -uela</i>	<i>-ичка</i>
<i>-iño / -iña</i>	<i>-ка (-йка)</i>
<i>-iso / -isa</i>	<i>-ле</i>
<i>-ín</i>	<i>-це</i>
	<i>-че</i>
	<i>-чица</i>
	<i>-ко</i>
	<i>-чо</i>

Увеличителни съществителни

Като цяло семантичната природа на увеличителното производно съществително съответства на „свойственото уголемяване на представения обект” (Вучева 2008: 131). Основната функция на увеличителния суфикс съответно е да представи референта като голям и силен. Тъй като обаче идеята за голям размер много често се свързва с грозота или непохватност, аугментативните наставки обикновено се доближават по значение до пейоративните. Това е причината, поради която някои учени не са склонни да отделят аугментативите от пейоративите, тъй като смятат, че техните деривати внушават едни и същи значения. Така например Бахо Перес изследва категорията „увеличително-пейоративни суфикси”, тъй като за нея аугментативните наставки съвсем не се ограничават до това да посочат, че нещо е просто голямо, а че за добро или зло е прекалено голямо, по-голямо от нормалното, от уместното, до степен такава, че много често употребата му разкрива подигравка, раздражение или пренебрежение (Бахо Перес 1997: 55). От друга страна, увеличителните лексикални единици могат да преследват и разкриват също така

удивление и възхищение във връзка с положителната оценка на понятието ‘големина’. По този начин възклицателното изречение *¡qué película!* може да бъде възприето като *Какъв хубав филм!* или, напротив, да бъде разтълкувано като *Какъв досаден филм!*

Следователно значението на увеличителните формации не съдържа само идеята за уголемяване на референта, а тя бива допълнена от субективната оценка, която обикновено се приписва на големите обекти. Така преувеличаването на голямото може да бъде свързано и да изразява сила, мощ, изобилие или пък дебелина, грубост, жестокост. Присъщото за наставките уголемяване, ориентирано към обектите, прави по-забележим не самия обект, а неговите качества — непосочени, но добре известни и определящи същността му. Тоест, препратката към даден обект се прави чрез едно от неговите качества: може да бъде подчертана красотата, но също така и грозотата, добротата или злината, умението или непохватността и т.н. (Вучева 2008: 133).

Следва да посочим също така, че в немалко случаи на лексикализирани деривати увеличителните наставки изразяват умалителност, като при следните примери: *calleja > callejón, isla > islote, tierra > terrón*.

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
-azo / -aza (-azas)	-ище
-ón / -ona	-ага (-яга)
-ote / -ota (-otas)	

Пейоративни съществителни

Както бе посочено и по-горе, значението на пейоративните наставки много често се преплита със значението на другите два вида оценъчни суфикси, тъй като някои пейоративни формации са едновременно с това умалителни (*caballerete, personajillo; глупчо, забраванко*) или увеличителни (*acentazo, narizota; дебелак, сънльо*). Други думи пък съдържат в значението си дори симпатия, обич или хумор (*diablejo, rubiales; дебеланчо, щурчо*). Може би заради това Ланг класифицира пейоративните форманти по следния начин: а) суфикси с диминутивно значение; б) същински пейоративни суфикси и в) пейоративни суфикси, използвани с хумористично намерение (Ланг 1990: 157).

Бахо Перес (1997) не анализира пейоративните структури като отделен клас, защото за нея аугментативи и пейоративи внушават едни и същи значения. Радева (1997: 122), от своя страна, включва суфиксите, които обикновено изразяват някаква отрицателна оценка, в рамките на ономазиологичната категория *nomina attributiva*, чиито номинални деривати означават субстанция, назована според характерен признак, която може да изразява качествена определеност (*умник, хубостник*), връзка с друга субстанция (*клюкар, мързелан*) или склонност към действие (*зубрач, щурак*).

Анализирани суфикси	
Испански език	Български език
<i>-aco / -aca</i>	<i>-ак</i>
<i>-acho / -acha</i>	<i>-ан</i>
<i>-ajo / -aja</i>	<i>-ар</i>
<i>-ales</i>	<i>-аш</i>
<i>-astro / -astra</i>	<i>-джия и -чия</i>
<i>-azo / -aza (-azos / -azas)</i>	<i>-ник</i>
<i>-ejo / -eja</i>	<i>-ко</i>
<i>-eras</i>	<i>-льо / -ла</i>
<i>-oide</i>	<i>-чо</i>
<i>-orro (-arro, -urro)</i>	
<i>-ucho / -ucha</i>	

Семантичните характеристики на лексемата, както и конкретният контекст са факторите, които обикновено посочват недвусмислено какво е значението, внесено от форманта във всеки отделен случай. Хетерогенността на значенията, характерна за по-голямата част от оценъчните суфикси, ги превръща в един от най-добрите инструменти, чрез които се изразява експресивната функция на езика. Често писателите прибегват именно до употребата на оценъчните наставки, за да охарактеризират по-добре речта на своите персонажи и да ги накарат да говорят по възможно най-естествен начин. Екстралингвистичният опит на говорещия и неговото отношение към събитията и лицата във всяка една комуникативна ситуация са факторите, които определят текстуалното значение на отделните оценъчни

наставки, като тези значения могат да обхващат множество нюанси и степени на интензивност.

Разглеждайки словообразуването като творческа дейност, която се нуждае от мисловни операции и следователно е тясно свързана с „човешкото същество” и неговата езикова компетентност и лингвистичен усет, в **четвъртата глава** представяме нашата визия за това как осъщественият анализ във втората и третата част на изследването може да послужи за специфичните дидактически цели при преподаването на испанския като чужд език.

Смятаме, че резултатите от синхронната съпоставка на двата езика, както и установените междуезикови аналогии и типологични различия биха могли да послужат като основа за метод на преподаване на лексиката на даден чужд език (в нашия случай испанския). В този смисъл в работата защитаваме идеята, че познавайки суфиксите, аломорфните серии, в които те участват, и тяхното общо значение и отнасяйки същите към съответстващите им наставки в родния език (за нас българския), биха могли да се научат, наизустят, а по-късно и да се тълкуват и дешифрират по-лесно съответните лексематични единици.

Като изхождаме от професионалния опит, натрупан през годините, напълно споделяме твърдението на Косериу, че „фактите във всеки един език често могат да се доловят по-лесно и да станат по-видими [...] като контрасти или съответствия между разглежданите езици” (Косериу 1978: 54), както и това на Кънчев, че „учениците преодоляват с по-малко усилия трудностите [...], ако в процеса на преподаване моделите, които им се представят, са предшествани от познания за сходствата и различията между изходния (родния) и входния (преподавания) език” (Кънчев 2009: 9). Така както детето създава и разбира думите на своя език по общи правила, базирани преди всичко на механизма на аналогията и семантичната мотивация, така се предполага, че изучаващите даден чужд език биха могли да търсят и намират тези аналогии, след като предварително са се запознали с правилата за словообразуване и с нормата като цяло. Защото да знаеш един език, технически погледнато, е да познаваш, освен всичко друго, и тези правила (Варела Ортега 1992: 15).

В пълен синхрон с това предложение е и хипотезата на Ламикис (1985: 99) за един *Базов лексематичен речник*, чието съдържание би било единствено лексематично, защото би включвал само същинските лексематични единици с

уточняване на техните съответни семантични характеристики. Следователно в този речник не биха намерили място предлозите, съюзите, местоименията, определителните и неопределителните членове; не биха били включени също така лексематичните единици, образувани чрез деривация и композиция или употребявани с метафорично или метонимно значение. Тогава според Ламикис (1985: 99) бихме разполагали с едно истинско богатство от базови лексематични единици, отправна точка за едно отворено и динамично словотворчество, чийто потенциал ще предлага необятни възможности, подлежащи на формулиране с оглед на динамичните закони на системата на езика.

Тоест, методът на преподаване на лексиката на даден чужд език, който хипотетично тук предлагаме, ще изхожда от този базов речник, който би съдържал един *ограничен списък от морфемни* („съществуващи думи“), включващ прости (едноморфемни) думи, афиксални морфемни и коренни морфемни. Споделяйки идеята за такъв „словник“ или „базов речник“, Варела Ортега добавя в него и един подотдел, в който биха били посочени правилата за словообразуване. Така думата *luz*, която е проста, би трябвало да фигурира в речника със своите синтактични особености, собствено значение и фонологично представяне. В речника не биха фигурирали обаче дериватите *lucécita*, *lucero*, *lucimiento*, *relucir* и т.н., тъй като техните синтактични, семантични и фонологични особености могат да бъдат изведени от съставлящите ги компоненти и са генерирани чрез съответните правила за словообразуване (Варела Ортега 1992: 29—30).

Така, посредством евристични методи на обучение, изучаващите даден чужд език биха могли лесно да предугаждат значението на непознати за тях думи, без да е необходимо да наизустяват поотделно всяка нова лексематична единица. Веднъж усвоен този речник с ограничен брой лексеми, както и съответните аломорфни серии от наставки, студентите биха могли свободно да отделят форманта от останалата част от думата и по този начин да заключават значението на въпросната структура. Словообразователните процеси и модели биха им помогнали не само да тълкуват, а също така и „да създават“ интуитивно думи, които никога преди това не са чували. Целта, която в случая се преследва, е изграждане и възпитаване на едно лингвистично усещане към езика, защото така както твърди и Бенедето Кроче „този, който учи даден език, се учи да твори на него“.

От друга страна, студентите биха разполагали с познания не само за вътрешната структура на думите, но и за отношенията между отделни думи, както и

за принципите, от които се ръководи формирането на новите лексеми. Използвайки словотворческите правила, те биха могли да разгадават значението на комбинациите от морфемите и дори биха могли да предусещат и определят дали дадени комбинации са възможни, или не. Езиковата компетентност на обучаваните, т.е. тяхната способност да разпознават елементите, съставляващи дадена дума, морфемите, от които тя се състои, и отношенията, в които те влизат помежду си, би им позволила също така да свързват думите, които принадлежат към една и съща група заради тяхната форма и към една и съща парадигма заради паралелите на сходство или различие между формално и семантично съпоставените лексеми.

Смятаме, че с това изследване (и без, разбира се, да претендираме за каквато и да било изчерпателност) се доближаваме в известна степен до един такъв базов речник по отношение на номинализиращите суфикси, основите, с които те се свързват, и „структурите от втори разред”, оформени с тяхна помощ. Образоването на тези структури, получени на базата на вече познатите правила (несъзнателно при носителите на езика и съзнателно при изучаващите чуждия език), зависи при всички случаи от латентните възможности, които са на разположение на говорещия (Ламикис 1985: 80).

С оглед на изложените съображения в работата предлагаме специално изготвени за целта практически упражнения, базиращи се на осъществения анализ във втората и третата глава, като смятаме, че те биха могли да подпомогнат и улеснят студентите в изучаването на лексиката на испанския език. Отделно от упражненията обобщаваме в таблици анализирани в изследването суфикси, техните варианти, основите, с които те обикновено се свързват, класа към който принадлежат техните деривати и, разбира се, примери, илюстриращи словообразователната динамика.

Ето и две от упражненията, предложени в работата:

Суфиксът *-ar* подбира основи, които съдържат *l* или *ll*, докато неговият аломорфен вариант избира съдържащите *r*. Познавайки правилото за дистрибуцията на формантите, образувайте деривати с думите, посочени в карето. Кои са двете значения, които придават тези форманти? Преведете думите на български.

<i>historia</i>	<i>ciprés</i>	<i>limón</i>
<i>costilla</i>	<i>arena</i>	<i>melón</i>
<i>dinero</i>	<i>instrumento</i>	<i>arroz</i>
<i>oliva</i>	<i>almendra</i>	<i>parra</i>

Суфиксът *-eza* проявява предпочитание към двусричните основи, а формантът *-ez* — към многосричните. Като Ви е известно това правило, образувайте имена за качество от прилагателните, посочени в карето.

<i>estúpido</i>	<i>rudo</i>	<i>tímido</i>
<i>sencillo</i>	<i>maduro</i>	<i>rico</i>
<i>alto</i>	<i>rígido</i>	<i>fijo</i>
<i>triste</i>	<i>ácido</i>	<i>dejado</i>

Заклучения

I. Осъщественият анализ на субстантивиращите *неоценъчни суфикси* и на производните структури, които те образуват, води до следните заключения:

- Едно много съществено различие между двата езика е фактът, че в испанския език съществуват множество лексикални структури, които могат да функционират както като съществителни, така и като прилагателни имена. Тези формации принадлежат към класовете деривати, които назовават лица (включително жителските имена) и оръдия на действието: *un observador ~ gente observadora* (един наблюдател ~ наблюдателни хора), *un cubano ~ salsa cubana* (един кубинец ~ кубинска салса), *un protector ~ guantes protectores* (един предпазител ~ защитни ръкавици). Не може да се твърди с категоричност, че в българския език липсват такива деривати (вж. напр. *водец, данъчен, завеждащ*), но те се смятат по-скоро като случаи на

универбиране, а не като явление, аналогично на съществуващото в испанския език.

— Основните словообразователни модели в двата съпоставяни езика са следните:

А) Производни структури, образувани с основи на съществителни и прилагателни имена:

а) В двата разглеждани езика суфиксите обикновено се свързват директно с основите, завършващи на съгласна, и индиректно с окончаващите на гласна, след отстраняване на същата (*jardín* > *jardinero*, *atlet(a)* > *atletismo*; *cruel* > *crueldad*, *ácido(o)* > *acidez*; *издател* > *издателство*, *стъкл(o)* > *стъклар*; *таен* > *тайнство*).

б) В българския език е много обичайно също така съкращаването на основата или, казано по друг начин, замяната на един формант с друг (*вълшеб(ен)* > *вълшебство*, *цигул(ка)* > *цигулар*). Този модел откриваме и в испанския, но само при образуването на жителските имена, оформени от топонимни основи, завършващи на *-ia* / *-ия* (*Finland(ia)* > *finlandés* / *Финланд(ия)* > *финландец*). Българските прилагателни основи освен това много често претърпяват елизия на крайни вокални сегменти (*мъд(ъ)р* > *мъдрец*, *под(ъ)л* > *подлец*, *съвремен(е)н* > *съвременник*).

Б) Производни структури с глаголни основи:

а) Испанските наставки обикновено запазват тематичната гласна, присъща за съответното спрежение (*soñar* > *soñador*, *barrer* > *barredera*, *batir* > *batidora*), макар че има случаи, в които предпочитат да се лишат от нея (*aullar* > *aullido*, *empujar* > *empujón*, *fregar* > *fregona*). В испанския език настъпват и различни консонантни и вокални изменения — преди всичко при образуването на имена за действия, като обеззвучаване, замяна или елизия на съгласни (*describir* > *descripción*; *presumir* > *presunción*; *absor(b)er* > *absorción*), морфонологични редувания (*dirigir* > *dirección*) и др. Девербалните деривати могат да се образуват или от инфинитивните форми (*alabar* > *alabamiento*), или от причастните (*perder* > *perdido* > *perdición*).

б) Българските форманти, от своя страна, се свързват както с основи в сегашно време (*дължи* > *длъжник*), така и с аористни такива (*основе* > *основа* > *основател*). Аглутинацията на суфикса към основата може да бъде директна (*буди* > *будилник*, *кара* > *караница*, *скрива* > *скривалище*) или индиректна,

след отстраняване на краесловната гласна от основата (*бел(и) > белачка, бръсн(е) > бръснарница, изпращ(а) > изпращач*). При образуването на деривати с помощта на заети наставки обикновено отпадат глаголните суфикси *-ира (организ(ира) > организатор, инспект(ира) > инспектор)* и *-ува (дикт(ува) > диктовка, стаж(ува) > стажант)*. Съкращаване на глаголната основа наблюдаваме и във формации от типа *кряс(ка) > крясък, пис(ка) > писък*.

- Що се отнася до поведението на ударението, следва да отбележим, че тъй като повечето испански наставки са ударени, процесът по суфиксация обикновено е свързан с изместване на ударението към форманта (разбира се, с някои изключения). В българския език ударението няма постоянна позиция: в определени случаи се запазва върху основата, а в други е привлечено от суфикса.
- Засягайки темата за интерфикса, в изследването предлагаме възможността той да бъде изолиран и в някои български деривати, вместо да бъде смятан като част от разширени или сложни наставки. Така например откриваме интерфикси в лексикалните единици, образувани с *-джия (гипс-а-джия, фаянс-а-джия, цирк-а-джия) -ия (луд-ор-ия, неразб-ор-ия, смех-ор-ия), -ище (свърта-л-ище, скрива-л-ище, съди-л-ище), -ница (гости-л-ница, работи-л-ница)*, където вмъкнатите елементи изпълняват според нас именно функцията, присъща на интерфиксите — служат като връзка между основата и суфикса, улесняват комбинирането им и дори бихме могли да припишем появата им на критерии за ритъм.

А. Съществителни имена за лица

- Както испанските, така и българските имена за лица обикновено се образуват от номинални (*biblioteca/библиотека > bibliotecario/библиотекар*) и вербални основи (*vender/продава > vendedor/продавач*); българските допускат също така и основи на прилагателни имена (*весел > веселяк*). При агентивните лексикални единици често възниква омонимия или съществува полисемия, както например при производното съществително *pescador/рибар*, което може да бъде интерпретирано едновременно като лице, което лови, отглежда или продава риби и дори като лице, което обича рибите.

- Що се отнася до образуването на *nomina feminativa*, двата съпоставяни езика си служат с деривационни модели, които се подчиняват на един и същ типологичен принцип, но биват различни техните реализации. Докато испанската норма проявява предпочитание към замяната, преди всичко на родови форманти (*alumno > alumna, monje > monja*), българската клони към аглутинацията на наставки към лексемата, била тя директна (*бог > богиня, грък > гръкня*) или индиректна (*лекар > лекарка, служител > служителка*).
- Съществено различие между двете езикови системи е наличието в испанския език на синкретични форми като *el/la artista, cantante, dentista*. Вместо тези испански лексикални структури, които за да бъдат интерпретирани като мъжкородови или женскородови, е необходим някакъв номинален детерминатор, в българския език се използват различни форманти за мъжки и женски род (*артист/артистка, певец/певица, зъболекар/зъболекарка*).
- При назоваването на професии, длъжности и звания испанският език проявява тенденция към феминизацията на по-голямата част от професиите (*catedrática, decana, ministra*). В българския обаче не само че се допуска, но също така е и признак на по-официален стил употребата на формациите от мъжки род вместо тези от женски, особено когато става дума за висши длъжности и звания (*декан, министър, професор*).
- При образуването на жителски имена испанският език се откроява с една обширна гама специализирани за целта суфикси, макар и не всички с голяма продуктивност. Българският език, напротив, разполага с един относително малък брой форманти, но пък всички те са доста продуктивни. Интересен е също така фактът, че и на български, и на испански език за един и същ референт могат да съществуват два или повече варианта на жителски имена, например: *Велико Търново > търновец/търновчанин* (също *търновля*) и *Santiago > santiaguino, santiagueño, santiagués*.

Б. Имена за качества, свойства и признаци

- За образуването на *nomina qualitatis* испанските и българските наставки обикновено се комбинират с основи на прилагателни имена, но също така и с именни или с глаголни основи (последните доста по-рядко).
- Интересно явление, което регистрирахме и в двата езика, е, че много основи имат склонността да се свързват с повече от един субстантивиращ суфикс.

Производните лексикални единици обаче са лесно разграничими в зависимост от специализацията на значението и употребата им или тяхната принадлежността към даден стилистичен регистър. Така, с прилагателното име *alto* (висок) са образувани формациите *alteza* (възвишеност) и *altura* (височина), а от *grueso* (дебел) се образуват съществителните *grosor* (дебелина) и *grosería* (дебелацина). По същия начин на български от прилагателното *добър* са се оформили дериватите *добрина* (броимо, по-малко абстрактно) и *доброта* (неброимо, по-абстрактно), а от съществителното *майстор* — деноминалните структури *майсторлък* (разговорен стил) и *майсторство* (литературен стил).

- Също така условно биха могли да се установят известни съответствия между някои от испанските и българските наставки по отношение на техните значения и конотации. Двойки от този тип са: *-eza* ~ *-oma* (*alteza* ~ *visoma*, *belleza* ~ *krasoma*), като тези два суфикса предполагат една по-голяма абстракция, а техните деривати назовават по-извисени качества, срещу *-ería* ~ *-отия* (*porquería* ~ *мръсотия*, *tontería* ~ *простотия*), които пораждат имена за качества, характеризиращи се в по-голямата част от случаите с пренебрежителен оттенък.

В. Имена за действия

- Много от производните структури със значение на ‘действие’ съдържат също така идеята за следствие и резултат, до степен такава, че формулата ‘действие и следствие от ...’ (‘acción y efecto de...’), добре установена в испанската лексикографска традиция, е придобила толкова общ характер, че много често се използва за думи, на които по никакъв начин не могат да се припишат и двете значения. Изхождайки от многофункционалността като константна характеристика на повечето наставки, ние избрахме да разделим двете понятия и да анализираме поотделно всеки един клас производни съществителни имена със своята собствена аломорфна серия от суфикси.
- Една особеност на испанския език, която не отчетохме в българския, е съвпадението на причастните форми с номиналните деривати от този тип (*cocer* > *cocido*, *gemir* > *gemido*, *secar* > *secado*). Аналогията, която може да се установи тук с българския език, е с наследените отглаголни съществителни, образувани с наставка *-не* (*готвене*, *охкане*, *сушене*).

— Най-същественото различие, установено в резултат на нашия анализ, е податливостта на испанския език да образува съществителни имена за действия както от глаголни основи, така и от именни, за разлика от българския, който си служи само с глаголни. Този факт се дължи преди всичко на наличието в испанския на така наречените „имена за удар”, образувани със суфиксите *-ada*, *-azo* и *-ón*. Имената за удар представляват един много особен случай, тъй като при образуването им не се касае просто за добавянето на един формант, който да модифицира значението на произвеждащата основа, а този формант замества цяла една синтактична структура ‘удар, нанесен с... или получен в...’. Тази специфична особеност на разглежданите суфикси е свързана и с друг техен аспект от съществено значение, а именно, огромната им продуктивност в синхронен план.

Г. Названия на обект и резултат от действието

— Макар че съществуват множество формации, които допускат двойното тълкувание, а именно, за действие и за резултат от него, се срещат също така и много, които са строго специализирани в назоваването на следствието (ефекта) или резултата от определено действие. Аналогията, която отчетохме в анализирания клас *nomina resultativa*, е, че на съвкупността от партиципиални деривати, назоваващи кулинарни ястия на испански език, съответстват на български формациите от среден род, като *варено*, *готвено*, *печено*, произхождащи от минали причастия, които са се лексикализирали, за да назовават храни и гозби.

Д. Названия на оръдия на действието

— При образуването на *nomina instrumenti* двата съпоставяни езика проявяват предпочитания към основи на преходни глаголи — логичен и обясним факт предвид семантиката на въпросните деривати. Въпреки това обаче съществува и една друга група производни съществителни имена, както в испанския, така и в българския език, образувани от номинални основи, които комбинират значенията на ‘инструмент’ и на ‘място’, тъй като става дума за словоформи, назоваващи съдове или вместилища (*sal* > *salero*, *tinta* > *tintero*; *сол* > *солница*, *мастило* > *мастилница*).

- Това, което събужда интереса на изследователя в този клас деривати, са субстантивирани прилагателни на испански език, които се използват и в двата рода, например: *batidor/batidora*, *secador/secadora*. Изборът на форманта за женски род срещу този за мъжки обикновено се приписва на размера на назования обект, който се свързва с лежащите в основата понятия за ‘машина’ (женски род, *secadora*) и ‘апарат’ (мъжки род, *secador*), както и на сложността или по-голямото значение на даден инструмент или машина. На български също бихме могли да се позовем на елиптични изрази с подразбиращ се компонент ‘машина’, но не може да се говори за едно чисто субстантивиране, тъй като съществителните се различават от прилагателните по омокотвяването на крайната съгласна на думата (*пералня*, но *перална машина*, *сушилня*, но *сушилна машина*).

Е. Названия на места

- Както испанските, така и българските локативни съществителни обикновено се образуват от номинални или вербални основи (аломорфите *-al* у *-ar* се свързват също така и с основи на прилагателни имена).
- Освен това и в двата съпоставяни езика съществуват производни структури, които обединяват локативното и колективното значение, докато при други е налице сливане на локативното с инструменталното. Отделно от това семантично могат да се установят съответствия между испанските формации, образувани с *-ería* (*carnicería*, *lechería*, *librería*, *zapatería*) и българските, окончаващи на *-арница* (*месарница*, *млекарница*, *книжарница*, *обущарница*), както и между испанските деривати, формирани с наставките *-ado* у *-ato* (*condado*, *emirato*, *consulado*) и българските, получени с форманта *-ство* (*графство*, *емирство*, *консулство*).

Ж. Имена със събирателно значение

- Едно съществено различие, което регистрирахме по отношение на *nomina collectiva*, е наличието в испанския език на един много по-голям брой колективни имена, назоваващи стада или групи от животни, като *mosquerío*, *perrada*, *yeguada*. В българския език съществителните имена от този тип са сравнително малко, тъй като нормата предпочита в този случай синтактичните структури, съставени от съществително име със събирателно

значение плюс друго съществително в множествено число, назоваващо съответното животно, например: *глутница кучета, рояк мухи, стадо коне, ято птици*.

- Семантичните сходства между двата анализирани езика се регистрират в по-голяма степен при колективните имена, назоваващи съвкупност от дървета и растения (*букак = hayal, дъбак = robledo*), или части от растения (*клонак = ramaje, листак = hojarasca*). Почти идентични са също така групите съществителни, назоваващи колективи от лица (*ciudadanía = гражданство, profesorado = учителство*) и съвкупност от нематериални неща (*cuestionario = въпросник, diccionario = речник*). Що се отнася до основите, които обичайно произвеждат имена със събирателно значение, то те са предимно номинални и в двата езика.

2. Заключениета, до които стигнахме при анализа на *оценъчните суфикси*, използвани за образуване на съществителни имена за субективна оценка, са следните:

- Семантичните значения, които оценъчните суфикси придават, са много и разнообразни. Освен това много често умалителното, увеличителното и презрителното се преплитат в зависимост от оценката на говорещия за заобикалящата го действителност и в съответствие с неговите емоции и преследвани цели, като включително могат да се породят противоположни значения. Така, често пъти диминутивните и аугментативните суфикси не само умаляват и уголемяват, но и добавят положително и експресивно отношение към малкото (*cabecita/главичка, manita/ръчичка*) и отрицателно и иронично към голямото (*mijeraza/женище, manaza/ръчище*). От друга страна, понякога самите пейоративни суфикси са способни да обаграт своите деривати с нежност, симпатия, състрадание или хумор, като в следните примери на български *глупчо, дебеланчо, поспаланко* и на испански *calleja, diablejo, rubiales*.

А. Умалителни съществителни имена

- Диминутивната суфиксация се характеризира с изключителна сложност заради големия брой варианти, които приема, и заради многообразието от

значения и функции, които обикновено комбинират умалителните форманти. Диминутивните съществителни имена обикновено включват като солидарни значения умаляването и експресивността. Заедно със способността да умалява размера на означения обект всяко умалително нарицателно име е способно да изрази също така някакъв вид афект или оценка, които могат да бъдат единствени, когато лексикалното значение на изходната дума не съдържа в себе си идеята за размер и обем. Това, което винаги остава непроменено обаче и в двете съпоставяни езикови системи, е граматичната категория на лексемите, участващи в словообразователния процес, а именно, членовете на деривационната двойка винаги принадлежат към категорията съществително, без никакви изключения.

- За да изразят родова принадлежност, испанските умалителни суфикси променят окончанието си, т.е. техният род е подчинен на рода на произвеждащата основа и изборът на мъжкородовата или женскородовата форма на умалителния формант зависи от рода на основата (*mesa* > *mesita*, *niño* > *niñito*). Тази тяхна особеност ги отличава не само от другите испански форманти с променливи окончания за род, но и от увеличителните и пейоративните наставки. Изключение от това правило са съществителните от мъжки род, окончавачи на *-a* (*el tema* > *el temita*) и тези от женски род, завършващи на *-o* (*la foto* > *la fotito*). На български по-голямата част от диминутивните суфикси също запазват рода на основата (*вода* > *водица*, *чаша* > *чашка*), но съществуват и форманти, които го променят (*книга* > *книжле*, *облак* > *облаче*).
- Екстравагантното и особено поведение на диминутивните морфемни се проявява също така и в начина, по който те се присъединяват към думите. На испански отчитаме следните три форми на аглутинация на суфикса към лексемата: а) директно свързване с крайната съгласна на лексемата (*árbol* > *arbolito*); б) отпадане на краесловната гласна от основата (*cas(a)* > *casita*); в) вмъкване на инфикс между основата и суфикса (*león* > *leon-c-ito*, *pan* > *pan-ec-ito*, *pie* > *pie-cec-ito*). На български също наблюдаваме пряка аглутинация на форманта към лексемната основа (*кон* > *конче*), както и съкращаване на финалната гласна (*езер(o)* > *езерце*). Третият словотворчески модел обаче се състои в замяната на словообразователни форманти (*бул(ка)* > *булче*).

— Двата езика също така допускат струпване на суфикси (*calabaza* > *calabacín* > *calabacínito*, *carro* > *carreta* > *carretilla* и *брат* > *братле* > *братленце*, *заек* > *зайче* > *зайченце*). Но тук следва да отбележим, че в испанския език става дума по-скоро за лексикализация, докато в българския имаме „преумаляване”, т.е. двойно умаляване, което засилва основното семантично значение на съответните форманти. Трябва да споменем също така и случаите, в които от една и съща основа на български могат да се образуват различни диминутивни форми, например: *мама* > *маме*, *маменце*, *маминка*, *мамичка*, *мамче*, също така *майка* > *майче*, *майчица*; *сестра* > *сестрица*, *сестричка*, *сестриче*, *сестриченце* и др. В испанския език също можем да открием по повече от един умалителен вариант на някои думи (*papá* > *papáito*, *papacito*), но тези случаи са сравнително малко.

Б. Увеличителни съществителни имена

— В по-голямата част от случаите испанските и българските аугментативни деривати обикновено комбинират увеличителното значение с презрителното или пък с одобрителното. Рядко се касае за една обикновена количествена оценка (*manchón* (голямо петно), *nubarrón* (голям облак), *torazo* (голям бик)), тъй като увеличителната препратка почти винаги насочва към положително или отрицателно отношение. Така двата български суфикса *-ага* и *-ище* функционират в допълнителна дистрибуция, тъй като всеки един от тях е специализиран в конотирането на определено значение: докато с *-ище* обикновено изразяваме неодобрение или презрение, *-ага* използваме, за да демонстриране симпатия или възхищение. Не бихме могли да кажем същото за испанските суфикси, защото с изключение на *-ote*, който обикновено подчертава негативното, другите два форманта придават както положителни, така и отрицателни нюанси, често пъти в зависимост от самото лексикално значение на основата (срв. увеличителните *exitazo* (огромен успех) vs. *escandalazo* (огромен скандал), *fortunón* (огромен късмет) vs. *barrigón* (огромен корем)).

— Българските увеличителни суфикси се свързват с именни и прилагателни основи, докато испанските предпочитат именните и глаголните. От друга страна, основите, които подбират формантите, могат да назовават както одушевени лица, така и неодушевени предмети. Трите аугментативни

суфикса на испански език имат по две форми — една за мъжки и една за женски род, докато на български съществува само по една форма за всеки формант.

- Важна и отличителна характеристика на аугментативните деривати в испанския език спрямо тези в българския е тяхната склонност да се свързват с по няколко суфикса едновременно, образувайки комбинации от типа: аугментатив + аугментатив или аугментатив + пейоратив (*bajar > bajonazo, chico > chicarrón, tumbar > tumbonazo, voz > vozarrón*).
- Като общо заключение можем да кажем, че испанските увеличителни форманти са с много по-голяма продуктивност и виталност от българските — докато в испанския език увеличителите имена се употребяват доста често, на български тяхната употреба е много ограничена.

В. Пейоративни съществителни имена

- Испанските и българските пейоративни форманти имат аналогично семантично-функционално поведение, а именно, обичайно комбинират презрителното отношение с увеличителното или пък, макар и по-рядко, с умалителното.
- Отчетохме обаче едно много важно и интересно за нас различие между двете съпоставяни системи: с българските пейоративни суфикси се оформят само деривати, назоваващи лица (*бездарник, клюкар*), докато с испанските могат да се образуват производни съществителни имена, чиито референти могат да бъдат както лица (*medicastro, mujeraca*), така и неодушевени предмети (*articulejo, pueblacho*).
- Испанските пейоративни суфикси не променят категорията на основата — номиналните деривати винаги се образуват от субстантивни основи (*bicho > bichejo, mujer > mujeraca, vida > vidorra*). Отклонение от това твърдение са може би формациите, образувани с наставките *-ales* и *-eras* (*fresco > frescales* (дързък, безсрамен човек), *guapo > guaperas* (самонадеян красавец), но в този случай се смята, че става дума по-скоро за емфатични прилагателни имена, отколкото за чисти съществителни. В българския език обаче се наблюдава транскатегоризация, тъй като формациите с пейоративно значение могат да се образуват от именни основи (*бележка > бележкар, интерес > интересчия*), от

основи на прилагателни имена (*дебел > дебелак, смешен > смешник*) и дори от глаголи (*забравя > забраванка, преструва > преструванко*).

- С много малко изключения всеки един от испанските пейоративни суфикси има две форми, по една за всеки род (*bigote > bigotejo, sueldo > sueldeja; pito > pitorro, tía > tiorra*). За сравнение, на български по-голямата част от дериватите от женски род се образуват чрез индиректна аглутинация към произвеждащата основа на женсколичните наставки *-ка* и *-ца* (*връзкаp > връзкаpка, негодник > негодница*), с изключение на суфикса *-льо*, който има свой женски вариант *-ла* (*глезльо > глезла*).
- И при двата езика може да бъде отчетено струпване на суфикси, което е видно в следните редици: *abeja > abejorro > abejarrusco, hombre > hombracho > hombrachón* и *дебел > дебелан > дебеланко, забравя > забраван > забраванко*.

В заключение се надяваме това изследване да може да бъде прието като едно въведение в теорията и методологията на функционалното изследване на лексиката и да бъде полезно както за практическите цели на преподаване, така и за последващи размишления и решения на поставените теоретични проблеми.

ЦИТИРАНА В АВТОРЕФЕРАТА ЛИТЕРАТУРА

Аврамова 2003: Аврамова, Цв. *Словообразователни тенденции при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век*. София: Херон Прес, 2003.

Алберто Миранда 1994: Alberto Miranda, J. *La formación de palabras en español*. Salamanca: Ediciones Colegio de España, 1994.

Алварес Гарсия 1979: Álvarez García, M. *Léxico-génesis en español: los morfemas facultativos*. Sevilla: Universidad de Sevilla (Anales de la Universidad Hispalense. Filosofía y Letras: 47), 1979.

Алемани Болуфер 1920: Alemany Bolúfer, J. *Tratado de la formación de palabras en la lengua castellana*. Madrid: Librería general de Victoriano Suárez, 1920.

Алмела Перес 1999: Almela Pérez, R. *Procedimientos de formación de palabras en español*. Barcelona: Ariel Practicum, 1999.

Алмела Перес 2013: Almela Pérez, R. Categoría, función y sentido de los gentilicios. // *AEF*, vol. XXXVI, 2013, 5—18.

Алонсо 1967: Alonso, A. Noción, emoción, acción y fantasía en los diminutivos. // *Estudios lingüísticos. Temas españoles*. Madrid: Gredos, 1967, 161—189.

Андрейчин 1978: Андрейчин, Л. *Основна българска граматика, изд. II*. София: Наука и изкуство, 1978, 84—107, 262—273.

Балтова 1999: Балтова, Ю. Производните думи от *nomina collectiva* и техните словообразователни парафрази (върху материал от някои славянски езици). // *Актуални проблеми на българското словообразуване*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов”, 1999, 200—208.

Балтова 2005: Балтова, Ю. Словообразователни иновации в българския книжовен език от периода на Възраждането. // *Littera scripta manet*. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2005, 277—287.

Балтова 2006: Балтова, Ю. *Nomina agentis* – значение и функция в текст. // *Българска реч*, кн. 2-3, 2006, 18—22.

Бахо Перес 1997: Bajo Pérez, E. *La derivación nominal en español*. Madrid: Arco Libros, S.L., 1997.

Боске 2012: Bosque, I. *Sexismo lingüístico y visibilidad de la mujer*. <http://www.rae.es/sites/default/files/Sexismo_linguistico_y_visibilidad_de_la_mujer_0.pdf> (05.07.2016).

Варела Ортега 1990: Varela Ortega, S. *Fundamentos de morfología*, Madrid: Síntesis, 1990.

Варела Ортега 2009: Varela Ortega, S. *Morfología léxica: la formación de palabras*. Madrid: Gredos, 2009.

Вучева 1995: Вучева, Е. *Граматика и стилистика на испанския глагол*. София: Аскони – издат, 1995.

Вучева 2008: Vucheva, E. *Estilística del español actual. Teoría y práctica del estilo*. Sofia: EU “San Clemente de Ojrid”, 2008.

Гарсия Гарсия-Серано 2004: García García-Serrano, M. A. Los nombres de acción en algunos diccionarios del español. // *Revista de Lexicografía*, X, 2004, 81—101.

Гарсия Санчес 2005: García Sánchez, J. J. Irradiación analógica en la formación de gentilicios. // *Fox Románica* 64, 2005, 160—170.

Георгиева 2013: Георгиева, Цв. Неологизми със суфикс *-[a]джий(а)* в българския език. // *Slavia Meridionalis. Studia Slavica et Balkanica*, Warszawa, SOW, 2013, № 10, 203—214.

Гонсалес Оле 1962: González Ollé, F. *Los sufijos diminutivos en el castellano medieval*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1962.

Граматика 1983: *Граматика на съвременния български книжовен език*. Т. III. Морфология. София: БАН, 1983.

Димитрова 1959: Димитрова, М. Умалителните имена в книжовния български език. // *Известия на Института за български език при БАН*, № 6, 1959, 263—319.

Димитрова 1962: Dimitrova, M. *Nomina agentis* в книжовния български език. // *Известия на Института за български език*, кн. IX, 1962, 141—210.

Домусчиева 1999: Домусчиева, Л. Сложни имена за действия и за резултати от действия от ж.р. в българските говори. // *Актуални проблеми на българското словообразуване*. София: БАН, 1999, 252—263.

Захаревич 1952: Захаревич, А. Производные слова со значением лица в современном болгарском литературном языке. // *Вопросы грамматики болгарского литературного языка*. Москва, 1952, 100—157.

ИКА 2010: Испанска кралска академия. *Nueva gramática de la lengua española. Manual*. Madrid: Espasa Libros, 2010.

Йегли 1980: Jaegli, O. A. Spanish Diminutives. // Frank H. Nuessel (ed.), *Contemporary Studies in Romance Languages*. Bloomington, Ind., IULC, 1980, 142—158.

Китова, Вучева 1994: Kitova, M., E. Vucheva, *Curso de gramática aplicada del español (Morfosintáxis)*. Sofia: Bulvest 2000, 1994.

Косериу 1977a: Coseriu, E. *Principios de semántica estructural*. Madrid: Gredos, 1977.

Косериу 1977b: Coseriu, E. *El hombre y su lenguaje (Estudios de teoría y metodología lingüística)*. Madrid: Gredos, 1977.

Косериу 1978: Coseriu, E. *Gramática, semántica, universales*. Madrid: Gredos, 1978.

Косериу 1981a: Coseriu, E. *Lecciones de lingüística general*. Madrid: Gredos, 1981.

Косериу 1982: Coseriu, E. *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Madrid: Gredos, 1982.

Косериу 1992: Coseriu, E. *Competencia lingüística: elementos de la teoría del hablar*. Madrid: Gredos, 1992.

Косериу 1998: Coseriu, E. La semántica estructural en España. // *AnMal*, XXI, 2, 1998, 455—482.

Косериу 2003: Coseriu, E. Los procedimientos semánticos en la formación de palabras. // *Odisea*, nº 3, 2003, 179—189.

Кроухърст 1992: Crowhurst, M. J. Diminutives and Augmentatives in Mexican Spanish: a Prosodic Analysis. // *Phonology* 9, 1992, 221—253.

Кръстев 1976: Кръстев, Б. *Умалителността в българския език*. София: Държавно издателство „Народна просвета”, 1976.

Куцаров 1993: Куцаров, Ив. *Проблеми на българската морфология*. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 1993.

Кънчев 2004: Kanchev, I. *Español actual: clases de palabras y categorías*. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2004.

Кънчев 2009: Kanchev, I. *Curso de normofonética y fonología españolas para estudiantes búlgaros*. Sofia: Colibrí, 2009.

Ламикис 1985: Lamíquiz, V. *El contenido lingüístico. Del sistema al discurso*, Barcelona: Ariel, 1985.

Ланг 1990: Lang, M. F. *Formación de palabras en español. Morfología derivativa productiva en el léxico moderno* (Traducción de Alberto Miranda Poza). Fuenlabrada (Madrid): Cátedra, 1990.

Ласаро Мора 1981: Lázaro Mora, F. Los derivados sustantivos en *-ete/-eta*. // *Boletín de la Real Academia Española*, LXI, 1981, 481—496.

Ласаро Мора 1999: Lázaro Mora, F. La derivación apreciativa. // *Gramática descriptiva de la lengua española* (I. Bosque y V. Demonte, dir.), 3. Madrid: Espasa-Calpe, 1999, 4645—4682.

Малкиел 1958: Malkiel, Y. Los interfijos hispánicos. Problema de lingüística histórica y estructural. // *Miscelánea homenaje a André Martinet*, II. La Laguna: Universidad de la Laguna, 1958, 107—199.

Мартинес Селдран 1974: Martínez Celdrán, E. A propósito de las leyes diacrónicas de evolución y las sincronías de formación. // *Revista Española de Lingüística*, 4, 1, 1974, 177—195.

Монтес Хиралдо 1985: Montes Giraldo, J. J. Los “interfijos hispánicos”. Reexamen con base de datos del ALEC. // *Anuario de Lingüística hispánica*, 1, 1985, 181—189.

Мострова 2005: Мострова, Т. *Съществителни от глаголна основа в пометници от XIV в.* Автореферат на канд. дисертация. София: БАН, 2005.

Нанес Фернандес 1973: Náñez Fernández, E. *El diminutivo. Historia y funciones en el español clásico y moderno*. Madrid: Gredos, 1973.

Пашов 2011: Пашов, П. *Българска граматика*. София: Хермес, 2011.

Перчеклийски 2006: Перчеклийски, Л. Словообразователната категория Имена за действия и за резултати от действия (Nomina actionis et resultativa) в текста на Троянския дамаскин от XVII век. // *Годишник на Филологическия факултет*, Т.4, Благоевград 2006, 226—252.

Потие 1968: Pottier, V. *Presentación de la lingüística*. Madrid: Alcalá, 1968.

Потие 1970: Pottier, V. Los infijos modificadores en portugués. Nota de morfología general [traducido de “Les infixes modificateurs en portugais”, *Boletim de filologia* (Lisboa) XIV (1953), 233—256]. // *Lingüística moderna y filología hispánica* (trad. de Martín Blanco). Madrid: Gredos, 1970, 99—133.

Радева 1991: Радева, В. *Словообразването в българския книжовен език*. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 1991.

Радева 2007: Радева, В. *В света на думите. Структура и значение на производните думи*. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2007.

Райнер 1993: Rainer, F. *Spanische Wortbildungslehre*. Tübinga: Max Niemeyer Verlag, 1993.

Райнер 1999: Rainer, F. La derivación adjetival. // *Gramática descriptiva de la lengua española* (I. Bosque y V. Demonte, dir.), 3. Madrid: Espasa-Calpe, 1999, 4595—4643.

РИКА 2001: *Diccionario de la Real Academia Española, Vigésima segunda edición*. Madrid: Espasa Calpe, 2001.

Рохас 1977: Rojas, N. Aspectos de la morfonología del diminutivo *-ito*. // M. Chevalier *et al.* (eds.), *Actas del V Congreso Internacional de Hispanistas*, Burdeos, 1977, 743—751.

Сантяго Лакуеста и Бустос Хисберт 1999: Santiago Lacuesta, R, E. Bustos Gisbert. La derivación nominal. // *Gramática descriptiva de la lengua española* (I. Bosque y V. Demonte, dir.), 3. Madrid: Espasa-Calpe, 1999, 4505—4643.

Спасова 2016: Спасова, М. Производни съществителни със суфикс *-išt(e)* в Търновската редакция на Стишния пролог. // *Филологически проучвания на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“*, т. 35, Велико Търново, 2106, 81—104.

Стоянов 1977: Стоянов С. *Словообразуването в българския език*. София: Държавно издателство „Народна просвета“, 1977.

Сулуага Оспина 1970: Zuluaga Ospina, A. La función del diminutivo en español. // *Thesaurus, Boletín del Instituto Caro y Cuervo*, 1970, 23—48.

Сумрова 2011: Сумрова, В. Динамика при назоваването на лица жени в съвременния български книжовен език през последното десетилетие на XX век. // В. Сумрова и др. *Студии по лексикология*. София, 2011, 101—170.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Los valores semánticos y funcionales de los afijos (descripción y contraste). // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”*, том 47, кн. 1, сб. Б. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2009, 290—300.
2. En torno al lugar de la formación de palabras en el sistema de la lengua. // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”*, том 50, кн. 1, сб. В. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2012, 346—355.
3. Nacia un análisis contrastivo en la formación de sustantivos femeninos de personas en búlgaro y español. // *Езикът на времето. Сборник с доклади по случай 70-годишния юбилей на проф. д.ф.н. Иван Куцаров*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2012, 308—314.
4. Los sufijos *-ada* y *-azo* con significado de «golpe». // *Сучасні напрями викладання гуманітарних дисциплін в середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія*. Горлівка: ГІМ ДВНЗ „ДДПУ”, 2013, частина 1, 67—70.
5. Formación de *nomina instrumenti* por sufijación (español-búlgaro). // *Научни трудове на Съюза на учените – Пловдив. Серия В. Техника и технологии, естествени и хуманитарни науки*, т. X. Пловдив, 2013, 335—339.
6. Formación de sustantivos colectivos (español-búlgaro). // *Actualizaciones en comunicación social*. Vol. I. Santiago de Cuba, 2013, 265—267.
7. Formación de sustantivos locativos por sufijación (español-búlgaro). *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”*, том 51, кн. 1, сб. Б. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2013, 33—43.
8. Formación de *nomina agentis* por sufijación (español-búlgaro). // *Crossing boundaries in culture and communication. Journal of the Department of Foreign Languages*, vol. 5, num. 1. Bucarest: Editura Universitara, 2014, 63—74.

9. Formación de nombres de acción en búlgaro y en español. // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”*, том 52, кн. 1, сб. А. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2014, 179—190.

10. Formación de nombres deonomásticos de lugar en español y en búlgaro. // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”*, том 54, кн. 1, сб. Б. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2016, 128—136.

11. La sufijación nominal aumentativa en español y en búlgaro. // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”*, том 55, кн. 1, сб. Б. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2017, 107—113.

12. La sufijación nominal despectiva en español y en búlgaro: similitudes y diferencias. // (Panteva, T. et al.) *La lengua y la literatura: encuentros, desafíos, influencias. 55 años de filología hispánica en la Universidad de Sofía San Clemente de Ohrid*. Sofía: Editorial Universitaria San Clemente de Ohrid, 2019, 210—220.

13. Los sustantivos diminutivos en español y en búlgaro. // *Научни трудове на ПУ „Паисий Хилендарски”* (под печат).

Справка за приносите на дисертационния труд

1. Настоящият труд е първото научно изследване, което съпоставително анализира използваните от испанския и българския език суфикси, както и основните правила, определящи образуването на именната система в двата езика.
2. Работата поставя на дневен ред редица теоретични и практични проблеми на именното словообразуване и предлага конкретни идеи за тяхното решаване.
3. Изследването има практикоприложна стойност, тъй като изведените словообразователни модели, предложените упражнения и изготвените обзорни таблици биха могли да намерят пряко приложение в обучението по испански като чужд език.
4. Дисертационният труд може да послужи като основа за следващи изследвания и да представлява интерес и за други изследователи в областта на съпоставителното словообразуване и на лингвистиката като цяло.